

"SELVFORSKYLDT RUS"

Kandidatnummer: 674

Leveringsfrist: 25.11.2008

Til sammen 17 996 ord

24.11.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING.....</u>	<u>1</u>
1.1	Tema og problemstilling	1
1.1.1	Avgrensninger	1
1.2	Metode	2
1.3	Rus og straffansvar.....	3
1.3.1	Ansvarslæren – betingelser for straffbarhet	4
1.3.1.1	Tilregnelighet	4
1.3.1.2	Subjektiv skyld.....	5
1.3.2	Særreglene i §§ 40, 42, 45 og 56 d	6
1.3.3	Rus.....	7
1.3.4	Hensyn.....	8
1.3.5	Bevisregler.....	9
1.4	Historie og aktualitet	9
1.5	Veien videre.....	11
<u>2</u>	<u>SELVFORSKYLDT RUS .....</u>	<u>12</u>
2.1	Innledning	12
2.2	Rus og rusmiddelinntak	12
2.2.1	Inntak av rusmiddel	12
2.2.2	”Beruselse”	13
2.2.3	Graden av beruselse	13
2.2.4	Særlig om alkoholrus.....	14
2.2.4.1	Atypisk rus	15
2.3	Selvforskyldt – uforskyldt.....	19
2.3.1	”Selvforskyldt”	19

2.3.2	Selvforskyldt inntak.....	20
2.3.2.1	Tvang	21
2.3.2.2	Uvitenhet.....	21
2.3.3	Selvforskyldt beruselse	25
2.3.3.1	Streng aktsomhetsnorm	25
2.3.3.2	Uforutsette følger	26
2.3.3.3	Særegne omstendigheter	28
3	<u>KRAVET TIL ÅRSAKSSAMMENHENG .....</u>	30
3.1	Rus eneste eller ingen årsak.....	30
3.2	Samvirkende årsaksforhold.....	30
4	<u>RUSENS BETYDNING FOR SKYLDSPØRSMÅLET .....</u>	35
4.1	Selvforskyldt rus og tilregnelighet	35
4.1.1	Strl. § 44	35
4.1.1.1	”Psykose”	36
4.1.1.2	”Bevisstløshet”	36
4.1.1.3	”Psykisk utviklingshemmet i høy grad”	38
4.1.1.4	Det medisinske prinsipp	38
4.1.1.5	Rettspsykiatrisk sakkyndig vurdering	39
4.1.2	Strl. § 45	40
4.1.2.1	Rusrelatert bevisstløshet.....	40
4.1.2.2	Rusrelatert psykose	42
4.1.3	Ny straffelov	45
4.2	Selvforskyldt rus og subjektiv skyld	47
4.2.1	§§ 40 og 42	47
4.2.1.1	Forsett	48
4.2.1.2	Uaktsomhet	48
4.2.2	§§ 40 (1) 2 og 42 (3)	49
4.2.2.1	Fingering av skyld.....	49
4.2.2.2	Hypotetisk bevisbedømmelse.....	52
4.2.2.3	Kvalifiserte skyldformer	53

4.2.2.4	Situasjoner hvor lovens særreglene for rushandlinger ikke passer.....	54
4.2.3	Ny straffelov	56
4.3	Litt om uforskyldt rus	56
<u>5</u>	<u>RUSENS BETYDNING FOR STRAFFESPØRSMÅLET.....</u>	<u>58</u>
5.1	Innledning	58
5.2	Rus som straffutmålingsmoment innenfor lovens ordinære ramme	59
5.3	§ 56.....	59
5.3.1	§ 56 d – selvforskyldt rus.....	60
5.3.1.1	Analogisk anvendelse.....	60
5.3.1.2	Særdeles formildende omstendigheter	61
5.3.2	§ 56 (1) c – uforskyldt rus.....	63
5.4	Ny Straffelov	63
<u>6</u>	<u>AVSLUTTENDE BEMERKNINGER.....</u>	<u>65</u>
<u>7</u>	<u>LITTERATURLISTE, REGISTRE M.M. ....</u>	<u>68</u>
<u>8</u>	<u>LISTER OVER TABELLER OG FIGURER M V .....</u>	<u>A</u>

1 INNLEDNING

1.1 Tema og problemstilling

Tema for oppgaven er straffansvar og straffutmåling ved selvforskyldt rus. Reglene om selvforskyldt rus bryter med strafferettens grunnprinsipper om tilregnelighet og skyld som forutsetninger for å straffe. Oppgaven tar sikte på å gi en fremstilling av disse reglene de lege lata.

Hovedproblemstillingene som behandles er hva som ligger i begrepet *selvforskyldt rus* og hvilke *strafferettslige konsekvenser* det får at rus er selvforskyldt.

1.1.1 Avgrensninger

Det er strafferettens alminnelige del som er tema for oppgaven. Jeg skal behandle de generelle regler om ansvaret for selvforskyldte rushandlinger. Det rettslige grunnlaget er §§ 40, 42 og 45 i straffeloven av 22. mai 1902 nr. 10 (strl.), i kapittel 3 om betingelser for straffbarhet. De enkelte straffebud som retter seg mot rushandlinger faller således utenfor oppgavens tema, og vil bare bli berørt hvis de kan belyse generelle strafferettslige spørsmål. Jeg finner det nødvendig å gi en kort behandling av tilregnelighetsreglene i strl. § 44. Det sentrale er likevel bare den utilregnelighet som er en følge av selvforskyldt rus.

Til slutt vil jeg ta for meg straffutmålingen ved rushandlinger. Det rettslige grunnlaget er strl. § 56, i kapittel 5 om grunner til at straffen kan settes ned eller forhøyes. Strafferettslige særreaksjoner faller helt utenfor oppgaven.

1.2 Metode

Utgangspunktet for oppgaven er alminnelig juridisk metode. Metodelæren beskriver hvordan man går fram for å løse juridiske spørsmål de lege lata. Ved hjelp av rettskilder tar man stilling til spørsmål om hvilke regler som gjelder, og hvilket innhold de har. Videre brukes den juridiske metode i den rettslige bedømmelsen av enkelttilfeller.¹

Rettskildeprinsippene gir da anvisning på hvilke kilder det er tillatt å hente argumenter fra (relevans). Disse kalles gjerne for rettskildefaktorer. Videre gir rettskildeprinsippene veiledning om hvilke argumenter som kan utledes av rettskildefaktorene (slutning), og om samordningen av dem (harmonisering). Ved motstridende slutninger kan rettskildefaktorene gi en anvisning på hvilken vekt argumentene har i forhold til hverandre (vekt).²

Formålet med oppgaven er å fremstille gjeldende norsk rett for straffansvaret ved selvforskyldt rus. Oppgaven er derfor en deskriptiv juridisk fremstilling av temaet. Som del av oppgaven vil jeg vise hvordan rettskildefaktorene blir anvendt som grunnlag for standpunkter for hva som er gjeldende rett på området.

For å fastlegge innholdet i reglene om straffansvar ved selvforskyldt rus er det særlig lovtekst, lovforarbeider og avgjørelser av Høyesterett som er relevante. Det er vanlig å ta utgangspunkt i lovens ordlyd.³ Man søker da å finne ordenes eller setningenes alminnelige, språklige forståelse. Juridisk teori og reelle hensyn vil også ha relevans her.

Det som preger den juridiske metode på strafferettens område, er legalitetsprinsippet – det vil si at avgjørelser om straff bare kan fattes med klar hjemmel i formell norsk lov. Dette er forankret i Grunnloven § 96 og representerer et grunnprinsipp i strafferetten. Legalitetsprinsippet medfører en snevrere adgang til utvidende tolkninger og analogislutninger. Domstolene var imidlertid mer tilbøyelige til å fravike straffelovens

---

¹ Eckhoff(2005)s.20

² Eckhoff(2005)s.19

³ Eckhoff(2005)s.39

ordlyd tidligere. Dette kommer av at straffelovgivningen ikke var like utfyllende før som den er i dag.⁴ Andenæs uttaler om legalitetsprinsippet generelt: ”... Det må foreligge sterke grunner for at det skal være berettiget å gå utover det som naturlig ligger i ordlyden, særlig hvis det er tale om vidtgående inngrep.”⁵ Betenkelighetene er større jo mer inngripende forhold det er snakk om, og de er større jo fjernere det aktuelle faktum ligger fra lovens ordlyd.⁶ Straffelovgivningen er likevel i stor utstrekning utformet slik at den nærmere grensedragningen mellom straffrie og straffbare handlinger er overlatt til domstolene. Det samme gjelder i forhold til reaksjonsfastsettelsen.⁷ Reglene må dessuten tolkes i overensstemmelse med internasjonale menneskerettigheter Norge er forpliktet etter. Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 4. november 1950 er vedtatt som norsk lov, jfr. menneskerettsloven av 21. mai 1999 nr. 30. EMK setter i likhet med Grunnloven et krav om ”ingen straff uten lov”, jfr. EMK art. 7. Legalitetsprinsippet i EMK inneholder også et krav om tilgjengelige og forutberegnlige strafferegler.⁸

1.3 Rus og straffansvar

Rusen har den virkning at den gjerne svekker vår dømmekraft og moralske hemninger, slik at terskelen for å begå kriminelle handlinger blir lavere. På den måten kan rusen få betydning for bedømmelsen av om en person er å bebreide for sine handlinger. Spørsmålet er om rusen da kan gjøre handlingen unnskyldelig, eller om gjerningspersonen allikevel blir ansvarlig for sine handlinger.

---

⁴ Andenæs(2004)s.332

⁵ Andenæs(2004)s.169

⁶ Eckhoff(2005)s.127

⁷ Andenæs(2004)s.333

⁸ Andenæs(2004)s.171

1.3.1 Ansvarslæren – betingelser for straffbarhet

I strafferetten oppstilles fire grunnvilkår for straffbarhet.⁹ En person regnes bare for å være strafferettslig ansvarlig dersom alle disse betingelsene er oppfylt. Straffen må for det første ha hjemmel i lov. Dette innebærer at det må finnes et straffebud som passer på handlingen. For det andre må det ikke foreligge noen straffrihetsgrunn i form av nødrett eller nødverge, jfr. strl. §§ 47 og 48. For det tredje må gjerningsmannen være tilregnelig. Og for det fjerde må han ha utvist tilstrekkelig subjektiv skyld. Disse fire betingelsene må være oppfylt på handlingstidspunktet. Det skilles mellom de objektive og subjektive straffbarhetsbetingelser – lovkravet og straffrihetsgrunnene hører til de objektive, mens betingelsene om tilregnelighet og skyld hører til de subjektive. Reglene om selvforskyldt rus knytter seg altså til de subjektive straffbarhetsbetingelser.

1.3.1.1 Tilregnelighet

Strafferettslig ansvar forutsetter en viss grad av sjelelig sunnhet og modenhet hos gjerningsmannen, slik Andenæs sier det.¹⁰ Loven bruker ikke uttrykkene tilregnelighet og utilregnelighet i dag, men de har hevd i den juridiske terminologi. Man kan også bruke uttrykket strafferettslig skyldevne. Det sentrale er at gjerningspersonen må ha hatt evne til å forstå hva han foretok seg da han handlet. Hjemmel for tilregnelighetskravet er strl. § 44, som lyder slik:

Den som på handlingstiden var psykotisk eller bevisstløs straffes ikke.

Det samme gjelder den som på handlingstiden var psykisk utviklingshemmet i høy grad.

Bestemmelsen regulerer de særlige omstendigheter som utelukker tilregnelighet.

Konsekvensen av at en person anses utilregnelig i juridisk forstand, er at han ikke kan straffes. Den ene straffbarhetsbetingelsen er ikke oppfylt.

---

⁹ Andenæs(2005)s.101

¹⁰ Andenæs(2005)s.288

1.3.1.2 Subjektiv skyld

Strafferettslig ansvar forutsetter at gjerningspersonen har utvist tilstrekkelig subjektiv skyld. Skyldkravet bygger på at gjerningspersonen kan bebreides handlingen fordi han skjønnte – eller burde ha skjønnt – hva han foretok seg.¹¹ Skylden må vurderes individuelt for hver enkelt gjerningsperson. Skylden må videre foreligge i det øyeblikk den straffbare handlingen blir foretatt.¹² Det rettslige utgangspunktet for dette skyldkravet er strl. § 40. Bestemmelsen sier hva slags grad av skyld gjerningsmannen må ha utvist da han foretok handlingen, og lyder slik:

Paa den, der ei har handlet med Forsæt, kommer ikke denne Lovs Straffebestemmelser til Anvendelse, medmindre det udtrykkelig er bestemt eller utvetydig forudsat, at ogsaa den uagtsomme Handling er strafbar. Har gjerningsmannen handlet i selvforskyldt rus framkalt ved alkohol eller andre midler, skal retten se bort fra beruselsen ved bedømmelsen av om handlingen var forsettlig.

Forseelse, der bestaar i Unkladelse, straffes, ogsaa naar den er forøvet af Uagtsomhed, medmindre det modsatte er udtrykkelig bestemt eller utvetydig forudsat.

Som en forlengelse av skyldkravet fremgår det av § 42 at gjerningsmannen ikke må ha vært i villfarelse om noen av de faktiske omstendigheter ved handlingen. Skylden må altså omfatte alle de objektive momentene i straffebudet. Bestemmelsen lyder slik:

Har nogen ved Foretagelsen af en Handling befundet sig i Uvidenhed angaaende Omstændigheder ved denne, der betinger Strafbarheden eller forhøier Strafskylden, bliver disse Omstændigheder ikke at tilregne ham.

Saafernt Uvidenheden selv kan tilregnes som uagtsom, kommer i de Tilfælde, hvor Uagtsomhed er strafbar, den herfor bestemte Straf til Anvendelse.

Det ses bort fra uvitenhet som følge av selvforskyldt rus. I slike tilfeller blir gjerningsmannen bedømt som om han var edru.

Vildfarelse med Hensyn til en Gjenstands Værdi eller til det Beløb, hvortil en voldt Skade maa ansættes, kommer alene i Betragtning, hvor Strafbarheden betinges deraf.

---

¹¹ Andenæs(2005)s.208

¹² Andenæs(2005)s.210

1.3.2 Særreglene i §§ 40, 42, 45 og 56 d

For handlinger begått under selvforskyldt rus gjelder spesielle regler om de subjektive vilkår for straff, tilregelighet og subjektiv skyld. Disse reglene er straffeloven §§ 40 (1) 2, 42 (3) og 45. Den klare hovedregel at gjerningspersonen ved selvforskyldt rus skal betraktes som tilregnelig, og det fingeres også subjektiv skyld.

§ 40 (1) 2

Har gjerningsmannen handlet i selvforskyldt rus framkalt ved alkohol eller andre midler, skal retten se bort fra beruselsen ved bedømmelsen av om handlingen var forsettlig.

§ 42 (3)

Det ses bort fra uvitenhet som følge av selvforskyldt rus. I slike tilfeller blir gjerningsmannen bedømt som om han var edru.

Reglene i §§ 40 (1) 2 og 42 (3) kan sies å utgjøre unntak fra hovedregelen i bestemmelsene om subjektiv skyld som betingelse for å idømme straff. Hvis gjerningspersonen manglet skyld eller var i villfarelse om faktiske omstendigheter på grunn av beruselse som var følge av selvforskyldt rus, blir skyldkravet likevel ansett for å være oppfylt. Den subjektive skyld blir konstruert eller fingert, og gjerningspersonen blir bedømt som om han var edru.

§ 45

Bevisstløshet som følge av selvforskyldt rus fritar ikke for straff.

Regelen i § 45 er et unntak fra tilregnelighetsregelen i § 44 om at bevisstløshet fritar for straff. Gjerningsmannen blir ikke regnet som utilregnelig hvis han var bevisstløs som følge av selvforskyldt rus. Han blir bedømt som om han var edru.

Hvis rusen blir betraktet som uforskyldt kommer ikke reglene i §§ 40 (1) 2, 42 (3) og 45 til anvendelse, ettersom disse bestemmelsene bare omhandler rus som er selvforskyldt.

De strenge ansvarsreglene ved selvforskyldte rushandlinger må ses sammen med straffutmålingsbestemmelsen i strl. § 56 (1) d.

§ 56 (1) d

Retten kan sette ned straffen under det lavmål som er bestemt for handlingen, og til en mildere straffart:

d. når lovbryteren handlet under bevisstløshet som var en følge av selvforskyldt rus, og særdeles formildende omstendigheter taler for at straffen settes ned.

Bestemmelsen hjemler en adgang for retten til å sette ned straffen under det lavmål som er bestemt for handlingen og til en mildere straffart. Men det er ingen vid adgang til å la beruselse innvirke på straffens størrelse. For de selvforskyldte rushandlinger skal det særlige omstendigheter til for at handlingen kan ses i et mildere lys.

1.3.3 Rus

Rus kan defineres som en kjemisk prosess som gir økt aktivitet i visse deler av hjernen.¹³ Som følge av dette kan man oppleve følelse av velvære, glede, lyst, selvtillit og lignende. Denne prosessen kan komme av naturlige eller av kjemiske årsaker. Naturlige årsaker til rus kan være religion, forelskelse, sex, naturopplevelse, farts- og spenningsidretter, konkurranse og kunst. Kjemiske årsaker til rus kan være rusgifter som alkohol, narkotika og medisiner. Felles for disse kjemiske og ikke-kjemiske rusmidlene er at de gir en rusfølelse eller rusvirkning. Siktemålet for de fleste som ruser seg er å oppleve en forhøyet sinnsstemning, eller kanskje også en mer ekstaselignende tilstand. Men det kan også oppstå en kjemisk forgiftningstilstand eller ”nedtur” med følelser som aggresjon, sinne, melankoli eller depresjon.

De kjemiske stoffene gir sterkere og mer tilfredsstillende stimuli, og utkonkurrerer nok på mange måter den naturlige rusen. Når man i dag snakker om rus, tenker mange automatisk på sinnstilstander fremkalt ved bruk av alkohol eller andre kjemiske rusmidler. Det er også disse rustilstander som er tema for oppgaven her.

---

¹³ Uteteamet Drammen(u.å)

1.3.4 Hensyn

Et spesielt trekk ved reglene om selvforskyldt rus er at de bryter med strafferettens generelle krav om at det skal foreligge tilregnelighet og subjektiv skyld for å kunne idømme straff.. Det er et grunnleggende syn i strafferetten at det skal være sammenheng mellom straff og skyld.¹⁴ En person som er utilregnelig i gjerningsøyeblikket eller som mangler den nødvendige skyld kan ikke bebreides, og skal da heller ikke straffes. Reglene om selvforskyldt rus representerer på denne måten unntak fra hovedregelen. Det som kan bebreides gjerningsmannen, er at han har beruset seg. Han må da stå til ansvar for det han foretar seg i beruset tilstand. Da regelen i § 45 kom inn i loven ved endring i 1929 ble det begrunnet med at ”den alminnelige rettsbevissthet” krevde fullt ansvar i slike situasjoner.¹⁵ Mange svært alvorlige lovbrudd blir begått under rus, og det ville oppfattes som støtende om gjerningspersonen gikk fri for straffansvar i slike situasjoner.¹⁶ Disse betraktningene kan kanskje sies å reflektere et gjengjeldelsesprinsipp: Det er konsekvensene som straffes, og ikke den personlige skyld.

Rettstekniske hensyn står nok også sentralt ved begrunnelsen for reglene. Det ville ofte være vanskelig for påtalemyndigheten å bevise tilregnelighet eller skyld ved rushandlinger. Et stort antall gjerningsmenn ville påberope seg manglende skyld på grunn av rus, og dermed ville mange straffesaker ende med frifinnelse.¹⁷ Ved å kriminalisere lovovertridelser ved selvforskyldt rus kan man få kontroll med rushandlingene. Antagelig vil de strenge ansvarsreglene virke preventivt på den enkelte lovbryster og på befolkningen generelt.¹⁸

---

¹⁴ Andenæs(2005)s.75-76

¹⁵ Andenæs(2005)s.315

¹⁶ Ot.prp.nr.87(1993-1994)pkt.5.5.1.4

¹⁷ Matningsdal(2003)s.369

¹⁸ Ot.prp.nr.87(1993-1994)pkt.5.5.1.4

1.3.5 Bevisregler

Dommeren må ta standpunkt både til faktiske og rettslige spørsmål ved bedømmelsen av om straffbarhetsvilkårene foreligger. Ved tvil om faktiske omstendigheter oppstår spørsmålet om hvilket krav gjeldende rett stiller til bevis. Det er slått fast ved sikker sedvanerett at tvil om faktum skal komme tiltalte til gode.¹⁹ Dette uttrykkes gjerne slik at påtalemyndigheten har *bevisbyrden*.

1.4 Historie og aktualitet

Reglene om straffansvar ved selvforskyldt rus tør sies å være praktiske og aktuelle, ettersom svært mange lovbrudd finner sted i forbindelse med rus. Det er derfor viktig å ha klare regler for straffansvaret ved slike rushandlinger.

Straffeloven av 1902 inneholdt opprinnelig ingen bestemmelser om rushandlinger slik som bestemmelsene i §§ 40, 42 og 45 i dagens straffelov. Rushandlinger ble bedømt etter de ordinære regler om tilregnelighet og skyld.²⁰ Det var kun mulighet for straffansvar der gjerningsmannen hadde hensatt seg i bevisstløs tilstand i den hensikt å forøve en straffbar handling og der straffebudet rammet uaktsomme handlinger, og gjerningspersonen ved egen skyld var kommet i bevisstløs tilstand.²¹

Regelen i § 45 kom inn i loven ved endring i 1929. Formålet var å sette den bevisstløshet som er en følge av selvforskyldt rus i en strafferettslig særstilling i forhold til andre bevisstløshetstilstander. Bakgrunnen var sterke reaksjoner over at gjerningsmenn ikke ble straffet i saker av alvorlig karakter. Den alminnelige rettsbevisstheten krevde et strengere straffansvar for selvforskyldte rushandlinger.²² Alkohol hadde blitt et stort

---

¹⁹ Andenæs(2005)s.102

²⁰ Slettan(1991)s.46

²¹ Rt-1961-547(s.548)

²² Andenæs(2005)s.315

samfunnsproblem i Norge. Det ga uheldige alkoholpolitiske konsekvenser at personer som ble bevisstløse pga. selvforskyldt rus var ansvarsfri.²³ § 45 har siden stått uforandret.

Tilregnelighetsreglene i straffeloven ble revidert i 1997. De nye bestemmelsene trådte i kraft 1. januar 2002.

Tidligere gav rettspraksis grunnlag for også å innfortolke et unntak fra skyldkravet i § 45 i de tilfeller hvor gjerningsmannen var selvforskyldt beruset.²⁴ Ved lovrevisjon i 1997 ble dette prinsippet lovfestet ved nye bestemmelser i strl. §§ 40 (1) 2 og 42 (3). Endringene medførte ingen realitetsendring, og eldre dommer er således fremdeles interessante.²⁵

Lovrevisjonen i 1997 medførte en omformulering av utmålingsbestemmelsen i straffeloven § 56. Bokstav d (tidligere § 56 nr. 2) om selvforskyldt rus ble språklig endret, uten at dette medførte noen endring i realiteten. Tidligere var det ikke adgang til å sette ned straffen hvis gjerningsmannen hadde beruset seg med det forsett å utføre handlingen. Dette tillegget ble fjernet ved revisjonen. I et slikt tilfelle ville det riktignok ikke foreligge særdeles formildende omstendigheter.²⁶

Reglene om straffansvar ved selvforskyldt rus kan fremstå som harde og urimelige, og det er jevnlig fremsatt forslag om å oppheve eller mildne dem.²⁷ Blant annet har det vært oppe forslag om å erstatte den absolutte straffriheten med en fakultativ regel, hvor det blir opp til rettens skjønn å avgjøre spørsmålet om straffritak for bevissthetsforstyrrelser.²⁸ Men kritikken har ikke ført til nevneverdige realitetsendringer. I ny straffelov av 20. mai 2005 nr. 28 (ikke i kraft) videreføres stort sett den nåværende lovgivningen på dette feltet.

---

²³ Matningsdal(2003)s.369

²⁴ Rt-1934-1096 og Rt-1961-547

²⁵ Ot.prp.nr.87(1993-94)pkt.5.5.2

²⁶ Andenæs(2005)s.442-443

²⁷ Matningsdal(2003)s.369

²⁸ Ot.prp.nr.90(2003-2004)pkt.15.5.2

1.5 Veien videre

Det sentrale i fremstillingen er reglene i §§ 40 (1) 2, 42 (3) og 45. Alle tre bestemmelser krever at det foreligger *selvforskyldt rus*, og videre at denne selvforskyldte beruselsen er *årsak* til gjerningspersonens utilregnelighet eller manglende skyld. Jeg vil først behandle hva som ligger i begrepet selvforskyldt rus. Så vil jeg ta for meg kravet til årsakssammenheng. Deretter ser jeg på reglene om selvforskyldt rus knyttet til de subjektive straffbarhetsvilkår, først tilregnelighet, dernest skyld. Til slutt vil jeg ta for meg reglene i § 56 d om straffutmåling knyttet til rushandlinger.

2 SELVFORSKYLDT RUS

2.1 Innledning

Straffeloven omhandler bare de tilfeller hvor rusen anses for å være selvforskyldt. Reglene i §§ 40 (1) 2, 42 (3) og 45 taler bare om ”selforskyldt rus”. Om uforskyldt rus er loven taus. Skillet kan få avgjørende betydning for straffbarheten av en handling. Det er bare den selvforskyldte rus som gir grunnlag for fingering av forsett etter §§ 40 (1) 2 og 42 (3). Og det er bare den selvforskyldte rus som ikke fritar for straff etter § 45. Det er derfor viktig å klarlegge innholdet i begrepet ”selforskyldt rus”.

2.2 Rus og rusmiddelinntak

For å avklare hva som ligger i uttrykket ”selforskyldt rus” må det klargjøres hva som ligger i begrepene *rus* og *beruselse*. Straffeloven opererer ikke med noen legaldefinisjon av begrepene.

2.2.1 Inntak av rusmiddel

Med ”rus” i §§ 40 (1) 2, 42 (3) og 45 menes den beruselse som skyldes inntak av et rusmiddel. Et rusmiddel er et kjemisk stoff som gir en rusvirkning, jfr. punkt 1.3.3 ovenfor. Etter ordlyden i reglene omfattes alle typer rusmidler, jfr. ”...framkalt ved alkohol eller andre midler”. Størst betydning har alkoholrusen, og det er denne jeg vil ta utgangspunkt i. Men det skilles ikke mellom alkoholrus eller rus framkalt av andre midler, for eksempel narkotika eller legemidler.²⁹ Det er heller ikke uvanlig med en kombinasjonsrus, eksempelvis når alkohol og medikamenter inntas sammen.

---

²⁹ Matningsdal(2003)s.369

Det er også uvesentlig hvilken måte rusmiddelet er inntatt på. Om rusmiddelet drikkes, innåndes eller injiseres går ut på det samme. Det vesentlige er rusvirkningen og hva denne fører med seg.³⁰

2.2.2 "Beruselse"

Høyesterett har i Rt. 1983 s. 202 fastslått at beruselse foreligger når en person ikke lenger har "den fulle kontroll over seg selv". Det skal ikke mye til før man kan sies å ha mistet den *fulle kontroll* over seg selv. En liten endring i oppfattelseevnen eller bevegelseevnen er altså nok til å konstatere med beruselse. Høyesterett har i både tidligere og senere avgjørelser anvendt en nokså likeartet formulering, jfr. Rt. 1973 s. 1441, Rt. 1978 s. 1306 og Rt. 1984 s. 773. Beruselse ble her ansett for å foreligge når vedkommende har mistet *kontrollen* over seg selv. Det er forskjell på å miste "kontroll" over seg selv og å miste "full kontroll" over seg selv. Ifølge Slettan er det den strengeste formuleringen som er mest i tråd med det strenge aktsomhetskravet som er oppstilt i rettspraksis.³¹ Det sentrale er antagelig at det foreligger en påvirkning i noen grad. Den nærmere grensdragning av når en rus foreligger, må ses i sammenheng med vurderingen av om rusen er selvforskyldt, se nedenfor punkt 2.3.1.

2.2.3 Graden av beruselse

Beruselse kan være alt fra en lettere nedsettelse av den rasjonelle bevissthet til total bevisstløshet. Straffelovens rusbestemmelser skiller mellom tilfeller hvor gjerningspersonen har vært bevisstløs og der hvor han har hatt en bevissthetsforstyrrelse. Strl. § 45 omhandler bare bevisstløshetstilfeller. Bevisstløshet i strafferettslig forstand dreier seg ikke om koma, men en tilstand av meget sterkt nedsatt bevissthet. En slik tilstand vil føre til at man blir regnet som strafferettslig utilregnelig hvis årsaken ikke er

---

³⁰ Andenæs(2005)s.316

³¹ Slettan(1991)s.51

selvforskyldt rus. Strl. §§ 40 (1) 2 og 42 (3) omhandler alle bevissthetsforstyrrelser som ikke er bevisstløshet. Slike tilstander kan føre til faktisk villfarelse og manglende skyld hvis årsaken ikke er selvforskyldt rus.

Graden av beruselse avhenger av inntak og toleranseterskel. Ulike personer vil reagere ulikt på samme stoff, og samme person kan reagere ulikt på samme stoff og kvantum i ulike situasjoner. Det er derfor ikke alltid lett for en person å forutsi hvordan virkningen vil bli, selv om man har god erfaring med inntak av stoffet.³² Virkningen av rusmiddelinntaket vil også avhenge av andre faktorer, som psykiske problemer eller kroppslige sykdommer. Videre kan kombinasjon av rusmidler gi kompliserte kjemiske påvirkninger av hjernen.

Dagens rusmidler kan deles i tre kategorier, etter hva slags rus de gir. De *stederende* midler gir vanligvis en god rusfølelse, og jo større kvantum som inntas jo mer sløret blir bevisstheten. Eksempler på sederende midler er alkohol, morfinpreparater, diazepiner og cannabis. De *sentralstimulerende* midler gir sterk våkenhet. Eksempler her er amfetamin og ”speed”. De *hallusinogene* midlene kan fremkalle fremmedartede sanseopplevelser. LSD er et eksempel på et slikt hallusinogen.³³

2.2.4 Særlig om alkoholrus

For alkoholens vedkommende sonderer en mellom typisk og atypisk alkoholrus.³⁴ Det kan riktignok være mange overgangsformer mellom den helt typiske og den klart atypiske rus. Loven sonderer ikke mellom typisk og atypisk rus, og det har derfor ingen juridisk betydning å trekke grensen mellom dem. Det avgjørende etter loven er om rusen er selvforskyldt eller ikke. Det kan likevel være nyttig å definere begrepene typisk og atypisk rus. Det kan gjøre det lettere å avgjøre om rusen er selvforskyldt eller ikke.³⁵

---

³² Rosenqvist(2003)s.497

³³ Rosenqvist(2003)s.498

³⁴ Andenæs(2005)s.314

³⁵ Andenæs(2005)s.314-315

Normalt svekkes bevisstheten gradvis etter hvert som alkoholmengden økes. Det samme gjelder evnen til målbevisst bevegelse. Ofte vil virkningen bare være en liten svekkelse av dømmekraft og naturlige hemninger, men uten betydning for det strafferettslige ansvar.³⁶ I noen tilfeller kan derimot beruselsen ha betydning for tilregnelighet eller subjektiv skyld, slik at de særlige regler for selvforskyldte rushandlinger kommer inn. Der hvor rusen fører til bevisstløshet, vil det ofte være snakk om et unormalt rusforløp (atypisk rus). Men dette er ingen nødvendighet, også normal rus kan føre til tilstander som karakteriseres som bevisstløshet.

2.2.4.1 Atypisk rus

Alkoholrus kan gi en atypisk (patologisk, abnorm) virkning.³⁷ Denne har et annet forløp enn den normale rus, hvor bevisstheten svekkes etter hvert som alkoholmengden øker. En atypisk rus kjennetegnes ved en plutselig inntreden, og ofte etter forholdsvis små mengder alkohol. Etterpå husker vedkommende som regel ikke noe av det som har skjedd. De typiske tegn på beruselse – usikker gange, snøvlete tale osv. – mangler, men bevisstheten er sterkt omtåket. Det oppstår en akutt sinnsforvirring, noen ganger også med vrangforestillinger og hallusinasjoner. Men det er klart at ikke all forestillings- og sansingsvirksomhet er opphørt under den atypiske rus.³⁸

Den atypiske rus blir betraktet som bevisstløshet. Dette går fram av Rt. 1963 s. 46(Rus/sinnssykdom-dommen). Domfelte var i lagmannsretten dømt for to drap og en legemsbeskadigelse. Han anket dommen og hevdet at handlingene var straffrie da den atypiske rus som han befant seg i måtte betraktes som en forbigående sinnssykdom. Høyesterett var av en annen oppfatning. Det er ikke noe holdepunkt for å sondre mellom typisk og atypisk rus. Strl. § 45 omfatter enhver bevisstløshet som er en følge av

---

³⁶ Andenæs(2005)s.314

³⁷ Andenæs(2005)s.314

³⁸ Andenæs(2005)s.314

selvforskyldt rus.³⁹ Også den atypiske rus går altså inn under bestemmelsen i § 45. Dansk og svensk rettspsykiatri betrakter riktignok den atypiske rus som en form for forbigående sinnssykdom.⁴⁰

Som regel er det disponerte personer som reagerer atypisk på rus. Det kan være epileptikere, nevrotikere, psykopater og personer med hjerneskader. Men også personer som ellers reagerer normalt på alkohol kan reagere atypisk, for eksempel på grunn av sykdom, overtretthet eller psykiske påkjenninger.⁴¹

I Rettspsykiatri i praksis (2001) s. 58 oppstiller Rosenqvist og Rasmussen kriterier for atypisk rus:⁴²

- Det foreligger en disposisjon for å kunne reagere slik. Det kan være
  - Organisk hjernelidelse
  - Psykiatrisk tilstand
  - Utmattelsestilstand
  - Psykososial stressituasjon
- Tilstanden er brått innsettende
- Oppvåkningen er nesten like plutselig
- Tilstanden er tidsbegrenset, minutter til få timer
- Handlingen eller atferden er personfremmed
- Det foreligger prinsipielt totalt hukommelsestap
- Det skal prinsipielt være et beskjedent inntak av alkohol

Loven skiller altså ikke mellom typisk og atypisk alkoholrus. Det avgjørende er om rusen anses som selvforskyldt eller ikke, jfr. ordlyden i § 45, som omfatter enhver bevisstløshet som er en følge av selvforskyldt rus. Strafferettslig bedømmes derfor den atypiske rus på

---

³⁹ Rt-1963-46(s.47)

⁴⁰ Andenæs(2005)s.316

⁴¹ Andenæs(2005)s.314

⁴² Rosenqvist(2001)s.58 sitert etter LB-2004-2144

samme måte som den normale rus. Høyesterett uttrykker dette klart i Rt. 1967 s. 688(Atypisk rus – dommen): ”At det dreier seg om en atypisk rus, kan ikke utelukke at rusen anses selvforskyldt, og det uansett om domfelte ikke hadde erfaring for atypisk rus fra tidligere.”⁴³ Men fordi den atypiske rus gjerne inntreffer etter nytelsen av mindre kvanta, kan den lettere enn den normale tenkes å være uforskyldt.⁴⁴

Blackout er ikke det samme som atypisk rus, selv om det også da er snakk om en hukommelsessvikt hos vedkommende. Black-out-situasjonen er ifølge rettspsykiatrisk praksis bare en av de omstendigheter man må ta i betraktning ved vurderingen av gjerningspersonens bevissthet, jfr. Rt. 1983 s. 628. Det er bare innprentingsevnen, og ikke oppfatningsevnen, som har vært fraværende hos vedkommende. Denne tilstand karakteriseres ikke som bevisstløshet, men som en forbigående sterk nedsettelse av bevisstheten.⁴⁵

Eksempler fra rettspraksis

Rt. 1964 s. 161 er et eksempel hvor det ble antatt å foreligge atypisk rus. En tidligere ustraffet bussjåfør ble i herredsretten under dissens dømt til betinget fengsel i 30 dager for promillekjøring. Han hadde kjørt en buss etter inntak av ikke beskjedne mengder alkohol. Spørsmålet for Høyesterett var om det var grunnlag for straffnedsettelse etter § 56 nr. 2. Det ble innhentet uttalelse fra medisinsk sakkyndig for å få belyst om man her sto overfor et tilfelle av atypisk alkoholrus. I erklæring fra lege Rolf Myhre, som er referert i dommen, ble det konkludert med at det overveiende sannsynlig var en patologisk eller atypisk alkoholrus. Domfeltes alkoholrus på handlingstiden hadde flere av de karakteristiske symptomer for patologisk atypisk rus. Det ble pekt på at man til patologisk rus før bare regnet de tilstander som var oppstått etter beskjedne doser alkohol, men at også liknende tilstander som er oppstått etter større alkoholdoser bør kunne konstatere en atypisk rus. Om det foreliggende tilfelle ble det uttalt: ”A har hatt en ytterst abnorm oppførsel med uro,

---

⁴³ Rt-1967-688(s.690)

⁴⁴ Andenæs(2005)s.316 og Rt-1978-1306

⁴⁵ Rt-1983-628(s. 631)

aggresjon, depresjon. Han har ingen erindring om det som har skjedd.” Det ble ikke påvist noen abnorme-psykopatiske karaktertrekk eller tegn til organisk hjernelidelse. Årsaken var mest sannsynlig en legemlig svekkelsestilstand og tretthetstilstand. Høyesterett la vesentlig vekt på at domfelte ble ansett å være bevisstløs som utslag av en patologisk rus, og mente at det forelå slike formildende omstendigheter at det ville være berettiget å gi betinget fengselsstraff. Førstvoterende bemerket imidlertid at atypisk rus ikke i alle tilfelle bør medføre en mildere behandling. Avgjørelsen må bero på omstendigheter i den konkrete sak. Domfelte ble ansett å være disponert for en abnorm rus på grunn av hans utmattelsestilstand. Momenter som talte for en atypisk rus i dette tilfellet var hukommelsestap og en personfremmed atferd med uro, aggresjon og depresjon. Det faktum at det ikke dreide seg om et beskjedent inntak av alkohol gjorde ikke utslag. Betydningen av kvantumet har antagelig ikke så stor betydning der hvor det er flere andre momenter som peker i retning av en atypisk rus.

I Rt. 1990 s. 764 la Høyesterett til grunn at det ikke forelå atypisk rus. En mann ble idømt ubetinget fengsel i ett år og ni måneder for voldtekt av en 15 år gammel jente som var plassert i fosterhjem hos han og hans kone. Det var på det rene at beruselsen var selvforskyldt. De sakkyndige uttalte at kriteriene for atypisk rus manglet. Domfelte var ikke disponert for å reagere på den måten. Videre hadde han ikke reagert atypisk overfor alkohol. Hans ”handlinger, motivert av seksuell lyst, var hensiktsmessige og formålstjenlige, og ikke automatiske, innøvde eller vanepregede handlinger”. Med støtte i de sakkyndiges erklæring ble det lagt til grunn at domfelte ikke hadde handlet i atypisk rus. Domfelte ble i dette tilfellet ikke ansett for å inneha noen av de antatte tilstandene som gjør en person disponert for å kunne reagere atypisk på alkohol. Høyesterett fant heller ikke at de andre momenter som kjennetegner atypisk rus var til stede. Det var ikke snakk om en så dyptgående bevissthetsforstyrrelse og akutt sinnsforvirring som atypisk rus er.

Oppsummering

Hvorvidt det foreligger en atypisk rus eller ikke, må altså avgjøres konkret. Det må for det første være snakk om en så dyptgående bevissthetsforstyrrelse at den karakteriseres som

bevisstløshet. Videre må vedkommende være disponert for å reagere slik. Momenter som kjennetegner en atypisk rus er plutselig inntreden og opphør, kort varighet, personfremmed atferd og hukommelsesutfall. Og som et utgangspunkt skal det også være et beskjedent inntak av alkohol, men dette kan avhenge av hvilke andre momenter som foreligger. Dersom det konkluderes med atypisk rus får dette ingen rettslig betydning i seg selv. Men tilstanden av atypisk rus kan få betydning ved avgjørelsen av om rusen er selvforskyldt. Det hele beror på en skjønnsmessig vurdering, hvor det avgjørende er om gjerningspersonen forsto eller burde ha forstått at han ville bli mentalt påvirket av rusmiddelet.

2.3 Selvforskyldt – uforskyldt

I dette avsnittet skal jeg ta for meg grensen mellom selvforskyldt og uforskyldt rus. Den store hovedregel vil være at en rus er selvforskyldt. Det skal særegne omstendigheter til for at rusen kan betraktes som uforskyldt.⁴⁶

2.3.1 "Selvforskyldt"

Når det gjelder den nærmere forståelse av begrepet "selvforskyldt", uttaler Andenæs: "Selvforskyldt er ikke det samme som forsettlig, men faller nærmest sammen med uaktsomt..."⁴⁷. Vurderingen beror på en forholdsvis streng aktsomhetsnorm. Høyesterett har gjennom sin praksis trukket opp visse retningslinjer for hva som er en riktig forståelse av uttrykket "selvforskyldt rus".

Som et utgangspunkt anses rusen for å være selvforskyldt når gjerningsmannen kan bebreides for at han ble beruset.⁴⁸ I Rt. 1983 s. 202 presiserer Høyesterett aktsomhetsnormen slik: "Selvforskyldt er rusen så snart det kan legges gjerningsmannen til

---

⁴⁶ Rt-1978-1121(s.1122)

⁴⁷ Andenæs(2005)s.321

⁴⁸ Andenæs(2005)s.321

last at han ble beruset, og det er tilfelle når han tar til seg et så stort kvantum at han må regne med muligheten av at han kan miste den fulle kontroll over seg selv”.⁴⁹

Formuleringen i dommen var hentet fra Andenæs. Høyesterett har i en rekke avgjørelser anvendt en lignende formulering, jfr. Rt. 1967 s. 688, Rt. 1973 s. 1441, Rt. 1978 s. 1306, Rt. 1984 s. 773 og Rt. 1985 s. 14. I Rt. 1984 s. 773 ble det uttalt at det var uaktsomt av vedkommende ”ikke å innse at han kunne miste kontrollen over seg selv”.⁵⁰ Andenæs bemerker at det blir en skjønnsak hvor streng en skal være.⁵¹ Det sentrale er hvorvidt gjerningsmannen burde ha forstått at han kunne bli beruset i noen grad av inntaket. Gjerningspersonen kan ha vært uaktsom både med hensyn til selve *inntaket* av rusmiddelet, og med hensyn til at han ble *beruset* av inntaket.

Spørsmålet om det foreligger selvforskyldt rus må vurderes i lys av flere momenter. Som Høyesterett har uttrykt i Rt. 1978 s. 1121 må det gjøres en samlet vurdering av de forhold som konkret forelå ved inntaket av rusmiddelet.⁵² Videre vil omfanget av gjerningsmannens rusmiddelkonsum være et viktig moment ved uaktsomhetsvurderingen. Andre forhold kan også få betydning, f.eks. hvis rusen hadde en særlig virkning på grunn av sykdom, tretthet eller lignende.

2.3.2 Selvforskyldt inntak

At inntaket er selvforskyldt betyr at gjerningspersonen har vært uaktsom med hensyn til at han inntok et rusmiddel. Som regel skjer inntaket av rusmidler av egen fri vilje. Det er da klart at inntaket er selvforskyldt. Det kan imidlertid i forekomme situasjoner hvor en person får i seg et rusmiddel uten at han er klar over det eller uten at han vil det. I slike tilfeller kan rusen bli ansett som uforskyldt.

---

⁴⁹ Rt-1983-202(s.204)

⁵⁰ Rt-1984-773(s.776)

⁵¹ Andenæs(2005)s.321

⁵² Rt-1978-1121(s.1122)

2.3.2.1 Tvang

Har en person blitt tvunget til å ta et rusmiddel, må det betraktes som et uforskyldt inntak. Det er ingen ting å bebreide vedkommende dersom inntaket har skjedd ved tvang, og han er derfor straffri.⁵³

2.3.2.2 Uvitenhet

Det kan altså forekomme situasjoner hvor en person får i seg et rusmiddel uten selv å være klar over det. Ved slik uvitenhet må man spørre om personen burde vite at han inntok et rusmiddel. I så tilfelle vil det være et selvforskyldt inntak. Bare hvis gjerningspersonen har fått i seg et rusmiddel uten å være klar over det, og uten at han burde ha vært klar over det, kan rusen betraktes som uforskyldt.⁵⁴ Det kan for eksempel tenkes at en person overhodet ikke har ment å innta alkohol, og han tror det er brus som serveres han. Dette var tilfelle i Rt 1977 s. 644(Vodka/Lime - kjennelsen). Saken gjaldt en mann som hadde kjørt med lav promille etter at han ved en feil hadde drukket lime med vodka i stedet for bare lime. På utestedet hadde vedkommende ved to anledninger bestilt en lime til seg selv og tre lime med vodka til sine venner. Den eneste forklaringen på hans senere promille måtte være at han hadde drukket lime med vodka i. Om smaksforskjellen på de to uttalte Høyesterett at det ikke er klart at den må merkes av enhver og under alle omstendigheter. Høyesterett kom til at beruselsen ikke kunne tilregnes tiltalte som uaktsom, men uttalte at den var ”enig med påtalemyndigheten i at situasjonen måtte tilsi en skjerpet aktsomhet”. Det var imidlertid ikke angitt i dommen på hvilken måte tiltalte hadde kommet til å drikke lime og vodka i stedet for bare lime, og vurderingen av aktsomheten kunne falle forskjellig ut under ulike alternativer. Dersom tiltalte selv hadde forbyttet glass med vodka og glass uten vodka, måtte det bebreides ham som uaktsomt at han under de forhold som var, ikke hadde vært mer påpasselig med hva han drakk. Var derimot feilen skjedd ved utleveringen av drinkene fra baren, kunne tiltalte etter omstendighetene ikke bebreides for uaktsomhet. Høyesterett fant at det etter beskrivelsen i dommen av herredsretten ikke kunne utelukkes

---

⁵³ Eskeland(2006)s.332

⁵⁴ Eskeland(2006)s.332

at dette siste var tilfelle og uttalte: ”Det beskrevne faktum gir ikke tilstrekkelig grunnlag for å fastslå at retten har anvendt en for mild aktsomhetsnorm.”

Rt. 1985 s. 736 er et annet eksempel på at uvitenhet med hensyn til inntak av rusmiddel ble ansett unnskyldende. Høyesterett kom til at byretten ikke hadde anvendt en for mild aktsomhetsnorm når den fant at tiltalte måtte frifinnes fordi hun ikke var å bebreide for sin promillekjøring. Tiltalte hadde vært på en hytte sammen med to venner da hennes tidligere ektemann uventet dukket opp. På kvelden begynte de tre andre å drikke vodka, mens tiltalte bare ville ha brus. Uten at tiltalte visste om det helte eksmannen vodka i hennes glass med Solo. Tiltalte var irritert over at eksmannen var kommet til hytta, og ettersom hun utover kvelden ble mer og mer opprørt på grunn av de andres drikking og krangling bestemte hun seg for å kjøre hjem. Hun ble etter over en time på veien stanset av politiet på grunn av uregelmessig kjøring. Blodprøve tatt av henne en time og førti minutter senere viste en alkoholkonsentrasjon på 1,42 promille etter fradrag av sikkerhetsmargin. Vedrørende inntaket fant byretten at tiltalte ikke var klar over at noen hadde tømt vodka i glasset hennes, og at hun således ikke visste hun hadde drukket alkohol. Retten mente videre at tiltalte heller ikke burde ha skjønt at hun drakk alkohol. Blandingen av Solo og vodka vil være nøytral i smaken. For beruselsens vedkommende la byretten til grunn at tiltalte kunne ha forvekslet en eventuell rusfølelse med følelsen av sinne og affekt. Høyesterett fant ikke holdepunkter i dommen for at tiltalte ”merket noe ved sin egen tilstand som hun i den foreliggende situasjon burde ha forstått skyldtes alkohol”. Det var derfor ikke lagt til grunn en for mild aktsomhetsnorm. Rusen ble her ansett for å være uforskyldt, siden den ikke var selvpådratt og tiltalte verken skjønte eller burde ha skjønt at hun drakk Solo med vodka og ikke bare Solo. Spørsmålet blir da om tiltalte, ut fra sine subjektive forestillinger, kunne og burde ha oppfattet at hun var påvirket. Høyesterett mente at hun hadde handlet tilstrekkelig aktsomt, tatt i betraktning hennes uvitenhet om inntaket sammenholdt med hennes oppbrakthet.

En nylig avsagt dom av Høyesterett er nok et eksempel på uvitenhet mht inntak av alkohol, se Rt. 2008 s. 1842. En kvinne hadde drukket vodkablandede drinker i den tro at det var

sitronbrus, etter at hun frivillig hadde inntatt en ikke ubetydelig mengde vin. Lagmannsretten frifant kvinnen for forulemping, trusler og vold mot to politibetjenter under pågripelse, da det ikke kunne bebreides henne at hun ikke regnet med muligheten for det som skjedde. Høyesteretts flertall opphevet dommen da den fant at det ikke var mulig å prøve om lagmannsretten hadde anvendt en riktig aktsomhetsnorm ved vurderingen av om rusen var selvforskyldt. Tiltalte hadde vært på besøk hos en venninne, og de to hadde tømt en kartong med 3 liter vin i løpet av kvelden. Etter dette begynte tiltalte å drikke noe hun trodde var sitronbrus, men som var vodka tilsatt sitronsmak. Tiltalte var kjent med at det fantes en flaske vodka i huset, men hun bemerket i retten at det var utenkelig for henne å drikke vodka, siden hun verken likte eller tålte brennevin. Etter omtrent 2-3 timer endret tiltalte plutselig væremåte og personlighet. Hun ble svært aggressiv, kastet ting rundt i leiligheten og slo og spyttet. Politiet ble da tilkalt. På legevakten ble det målt en alkoholkonsentrasjon i blodet på 4,1 promille. Lagmannsretten konkluderte med at tiltalte var bevisstløs på gjerningstiden. For spørsmålet om rusen var selvforskyldt uttalte retten at det sannsynligvis var inntak av vodka som utløste den mulige bevisstløshet, og videre at det forelå en realistisk mulighet for at tiltalte ikke var klar over at hun inntok annet enn vin i løpet av kvelden. Det var på denne bakgrunn ikke grunnlag for å bebreide tiltalte for ikke å ha regnet med muligheten for det som skjedde. Høyesterett uttalte imidlertid at det sentrale ved vurderingen av om rusen var selvforskyldt var tiltaltes påvirkningsgrad da hun begynte å drikke det hun trodde var sitronbrus. Dersom hun var så alkoholpåvirket av vinen at hun av den grunn hadde svekket dømmekraft, ville det være nærliggende å anse de etterfølgende straffbare handlinger for å være begått i selvforskyldt rus. Hvis påvirkningen av vinen var ubetydelig eller moderat, måtte aktsomheten hennes vurderes ut fra en helhetsbedømmelse av situasjonen. Viktige momenter ville da være den selskapelige situasjonen rundt alkoholinntaket, tiltaltes motvilje mot brennevin, venninnens handlemåte og resultatene etter måling av promillen. Lagmannsrettens domsgrunner var svært knappe på dette punkt, og de ble ikke ansett tilstrekkelige for å fastslå at en riktig aktsomhetsnorm var lagt til grunn. Etter dette er det av stor betydning for aktsomhetsvurderingen hvilken tilstand tiltalte befant seg i da det ufrivillige inntaket begynte. Det er uklart hva Høyesterett legger i uttrykket ”så alkoholpåvirket”. Det kan spørres om det da kreves en kvalifisert

beruselse, eller om en vanlig beruselse er tilstrekkelig. Slik jeg forstår det, kreves det en påvirkningsgrad overensstemmende med hva man legger i begrepet rus, nemlig ”tap av den fulle kontroll”, jfr. punkt 2.2.2 ovenfor. En liten endring i oppfattelsesevnen er nok her. Hvis vedkommende allerede er beruset av det frivillige inntaket, skal det mye til for at et videre uvitende inntak gjør rusen unnskyldelig. Hvis vedkommende derimot ikke var beruset av det frivillige inntaket, må aktsomheten med hensyn til det videre ufrivillige inntaket vurderes ut fra en helhetsbedømmelse av situasjonen. Et inntak på 5-6 glass vin i løpet av 5 timer vil nok innebære en beruselse. Da skal det mye til for å konkludere med annet enn selvforskyldt rus.

Oppsummering

Vurderingen av om inntaket var selvforskyldt eller uforskyldt må etter dette bero på de konkrete omstendigheter i saken. Det avgjørende er om personen etter forholdene burde ha skjønnet at det var alkohol, eller et annet rusmiddel, som ble inntatt. Et eksempel på et inntak som er uforskyldt er der hvor noen putter et stoff i drinken hans uten at han kunne vite om det og heller ikke smaker det når han drikker. Det kan synes som om Høyesterett er mer tilbøyelig til å godta at rusen er uforskyldt når andre personer er innblandet eller har skyld i gjerningsmannens rusmiddelinntak. Dersom en bartender har gjort en feil, eller en annen person med vilje har puttet rusmidler i personens drikke, kan rusen lettere enn ellers bli ansett for å være uforskyldt.

I de tilfeller hvor personen først har inntatt et rusmiddel frivillig, for så uvitende å innta et annet rusmiddel, må aktsomheten vurderes ut fra påvirkningsgraden på tidspunktet for det videre ufrivillige inntaket. Har personen vært beruset på tidspunktet, og han på grunn av manglende dømmekraft er i villfarelse om det videre inntaket, må han bebreides for dette. Det skal da svært mye til for å anse rusen som uforskyldt. Hvis personen ikke har vært beruset på tidspunktet, må aktsomhetsvurderingen bero på en totalvurdering av om han i den aktuelle situasjonen, ut fra sine subjektive forestillinger, kunne og burde ha forstått at det ble inntatt et rusmiddel.

2.3.3 Selvforskyldt beruselse

At beruselsen er selvforskyldt betyr at gjerningspersonen har vært uaktsom med hensyn til at han ble beruset. Det er mange forhold som kan komme i betraktning ved denne vurderingen.

2.3.3.1 Streng aktsomhetsnorm

Rettspraksis har lagt til grunn en streng aktsomhetsnorm. Den klare hovedregel er at en rus skal betraktes som selvforskyldt.

I Rt. 1983 s. 202 hadde byretten frifunnet en mann for trusler. Tiltalte hadde rettet et AG 3-gevær mot en politibetjent og gått mot han. Han hadde forut for dette drukket en betydelig mengde alkohol, anslått til omtrent 5 drinker. Byretten mente at kvantumet var egnet til å bli beruset av, min ikke overstadig beruset. Tiltalte ble ansett å ha handlet i en tilstand av bevisstløshet som følge av atypisk rus. På bakgrunn av en samlet vurdering av omstendighetene ved handlingen og hans personlighet og levnetsløp slik det fremgikk av den sakkyndiges erklæring og tiltaltes fremstilling, fant byretten at tiltalte ikke kunne ha regnet med at hans alkoholbruk kunne føre til slike reaksjoner. Høyesterett mente at byretten hadde anvendt § 45 uriktig når den fant at tiltalte uforskyldt var kommet i bevisstløs tilstand. Loven gir ikke hjemmel for straffrihet på det grunnlag at tiltalte ikke hadde grunn til å regne med at rusen ville lede til bevisstløshet. Høyesterett uttalte at spørsmålet om det foreligger selvforskyldt rus må vurderes i lys av flere momenter. Særlig vil omfanget av vedkommendes alkoholkonsum være et viktig moment. Konklusjonen fra Høyesterett lød slik: ”Den sakkyndige har i erklæringen karakterisert den inntatte alkoholsmengde som betydelig, og har bemerket at den «vil kunne gi klinisk påvisbar rus». På dette grunnlag kunne det således vanskelig konkluderes med at rusen ikke var selvforskyldt.”

Byretten avsa på ny frifinnende dom i saken, og i Rt. 1983 s. 1115 kom Høyesterett til at byretten denne gangen hadde lagt en for mild aktsomhetsnorm til grunn når den fant at

tiltaltes rus ikke var selvforskyldt. Byretten uttalte at den etter en totalvurdering fant at tiltaltes rus ikke var selvforskyldt, og at den under atskillig tvil fant at tiltalte ikke kunne bebreides at han ble beruset. Høyesterett fant det klart at byretten da hadde lagt til grunn en for mild aktsomhetsnorm, og uttalte: ”Byretten har funnet det bevist at tiltalte i timene før han foretok den straffbare handling, har hatt et alkoholkonsum som tilsvarer ca 2 promille alkohol i blodet. Tiltalte var klar over sitt konsum av alkohol, og han måtte være på det rene med at han ved alkoholkonsumet utsatte seg for beruselse. Med det er rusen etter min mening selvforskyldt.”

Rt. 1984 s. 773(Rus/medisin-dommen II) er nok et eksempel hvor Høyesterett fant at byrettens flertall hadde anvendt en for mild aktsomhetsnorm. En mann var frifunnet for promillekjøring. Vedkommende hadde inntatt foreskrevne medikamenter sammen med alkohol, noe som førte til at han ble bevisstløs. Byretten fant at tiltalte ikke hadde noe grunnlag for å kunne forutse en slik virkning. Tiltalte var advart mot å kjøre bil når han hadde tatt de foreskrevne medisiner, men han var ikke advart mot å bruke alkohol i denne forbindelse. Byretten mente derfor at rusen ikke var selvforskyldt i lovens forstand. Høyesterett fant at dette ikke kunne være avgjørende, og førstvoterende uttalte: ”På bakgrunn av de informasjonen han hadde om medisinenes virkning, og det som ellers bør anses kjent om det uheldige ved å kombinere medisin og alkohol, var det etter min mening uaktsomt av ham ikke å innse at han kunne miste kontrollen over seg selv ved å innta «tre små drinker», som det heter i byrettens dom.” Byrettens dom ble opphevet. Selv om det her var snakk om et beskjedent inntak av alkohol, måtte tiltalte innse at han kunne bli beruset av dette inntaket når han kombinerte det med medikamenter. Tiltalte kjente i noen grad til sine medisineres virkning, og uansett burde han være kjent med at det er uheldig å kombinere medisiner og alkohol.

2.3.3.2 Uforutsette følger

Noen ganger kan rusen bli kraftigere enn man har hatt grunn til å regne med. Bevisstløshet, for eksempel, kan inntre uten at personen kunne forutsett dette. Men det er ikke et krav i §

45 at bevisstløsheten er selvforskyldt. Det er nok at *rusen* er det.⁵⁵ Og Høyesterett har som nevnt ovenfor fastslått at rus foreligger når en person ikke lenger har ”den fulle kontroll over seg selv”.⁵⁶ Det er således uten betydning for straffansvaret at gjerningspersonen ikke hadde noen grunn til å regne med at han skulle komme i en så dyptgående rustilstand som bevisstløshet⁵⁷.

Rt. 1973 s. 1441 (Rus/medisin-dommen I) handlet om promillekjøring ved kombinasjon av alkohol og legemidler. En mann var i byretten dømt til 24 dagers betinget fengsel og en bot på 1.500 kroner for promillekjøring. Under et opphold på en restaurant hadde domfelte tatt en Painex-tablett og senere en Inderal-tablett for smerter på grunn av sin hjertelidelse angina pectoris. Han ville derfor ikke kjøre bil hjem som planlagt og sa ja takk til en pjoletter for å døyve smertene. Byretten uttalte at den ikke kunne se bort ifra at tiltalte var bevisstløs under sin bilkjøring, men den fant på grunnlag av sakkyndige uttalelser at rusen var selvforskyldt. Domfelte anket dommen fordi han mente det ikke kunne bebreides han som uaktsomt at han ikke regnet med å bli bevisstløs av en pjoletter, og at han i denne tilstand kunne komme til å kjøre bil. Høyesterett fant at det ikke var uttrykk for en urimelig streng aktsomhetsnorm når byretten mente at det måtte bebreides han at han ikke innså muligheten av at han kunne miste kontrollen over seg selv. Videre uttalte retten at det ikke er et vilkår for straffansvar at vedkommende på forhånd også skulle innse at han kunne komme til å kjøre bil i bevisstløs tilstand.

At det er uten betydning for uaktsomhetsvurderingen om gjerningsmannen kunne forutse at han ville begå straffbare handlinger i den berusede tilstand eller ikke, fremgår også av Rt. 1978 s. 1046(Rus/straffbar handling-dommen). Høyesterett fant det ikke tvilsomt at rusen var selvforskyldt, og uttalte at det ved denne vurderingen ikke spilte noen rolle at domfelte ikke kunne forutse at han i beruselsen skulle begå slike handlinger som han var dømt for.⁵⁸

---

⁵⁵ Andenæs(2005)s.321

⁵⁶ Rt-1983-202(s.204)

⁵⁷ Slettan(1991)s.52

⁵⁸ Rt-1978-1046(s.1047)

I Rt. 1982 s. 391 var det også spørsmål om betydningen av at tiltalte ikke hadde kunnet forutse bevisstløsheten. Høyesterett opphevet en byrettsdom der en mann ble frifunnet for promillekjøring. Tiltalte hadde selv forklart at han forut for kjøringen hadde drukket minst 7 pjoletter og et par glass rødvin, og tatt 2 tabletter 5 mg Vival. Byretten fant enstemmig at tiltalte var bevisstløs under kjøringen, og flertallet fant at bevisstløsheten ikke skyldtes selvforskyldt rus. Flertallet mente at tiltalte ikke hadde noen anelse om at en kombinasjon av alkohol og Vival kunne gi så alvorlige utslag. Høyesterett fant at byrettens begrunnelse bygget på en uriktig forståelse av innholdet i § 45 og uttalte: ”Etter denne bestemmelse er det nok at rusen er selvforskyldt. Det spiller ingen rolle hvorvidt tiltalte hadde grunn til å regne med at den skulle føre til bevisstløshet...”. Det var derfor uten betydning om tiltalte manglet kjennskap til at kombinasjonen alkohol og Vival kunne føre til bevisstløshet. Allerede det faktum at tiltalte hadde drukket slike mengder alkohol at det måtte føre til rus, var tilstrekkelig til å konstatere straffansvar.

2.3.3.3 Særegne omstendigheter

Gjerningspersonen må ikke ved ethvert inntak av et rusmiddel regne med muligheten av å bli beruset.⁵⁹ Som nevnt innledningsvis i punkt 2.3 kan det foreligge særegne omstendigheter som gjør rusen uforskyldt. Men det er få eksempler fra praksis på at en person har blitt fritatt for ansvar når han har vært klar over at han har drukket alkohol.

Dersom bevisstløshet inntreffer etter et beskjedent alkoholinntak eller i kombinasjon med andre forhold kan det være lite å bebreide gjerningsmannen. Det kan tenkes at en person nyter et beskjedent alkoholkvantum som normalt ikke ville gjøre han beruset, men at inntaket gir en særlig virkning på grunn av sykdom, tretthet eller andre årsaker. Han kan da bli ansvarsfri hvis forholdene ikke ligger slik an at han burde ha regnet med at han hadde mindre motstandskraft enn vanlig.⁶⁰ Det hele beror på en skjønnsmessig vurdering, hvor

---

⁵⁹ Eskeland(2006)s.333

⁶⁰ Andenæs(2005)s.321

det avgjørende er om gjerningspersonen forsto eller burde ha forstått at han ville bli beruset.

I Rt. 1978 s. 1306(Rus/hjerneskode-kjennelsen) ble en mann frifunnet for promillekjøring fordi han ikke visste at han hadde en hjerneskode, og således ikke kunne bebreides for rusen. Han ble bevisstløs (kom i atypisk rus) etter å ha drukket en cocktail, en halv pils og en pølter i løpet av ca. tre og en halv time. Høyesterett uttalte at det moderate alkoholinntaket ikke kunne bebreides tiltalte som uaktsomt. Den fortsatte drikkingen etter at bevisstløsheten var inntrådt kunne da ikke regnes som selvforskyldt.⁶¹ Det første inntaket ble i dette tilfelle regnet for å være så lite at det ikke ga grunn til å regne med noen beruselse. Når tiltalte ble bevisstløs etter dette inntaket kunne det ikke bebreides han. Bevisstløsheten var her en følge av det moderate alkoholinntaket i kombinasjon med en hjerneskode som tiltalte verken var eller burde være klar over. Da kunne heller ikke den fortsatte drikkingen anses som selvforskyldt.

Oppsummering

Eksemplene fra Høyesteretts praksis viser at regelen for hva som anses som selvforskyldt er streng. Nytelse av alkohol eller andre rusmidler krever en skjerpet aktsomhet. Har personen inntatt et så stort kvantum at han må regne med å miste den fulle kontroll over seg selv, er rusen selvforskyldt. Det skal særlige grunner til for å fravike dette utgangspunktet. Selv et moderat konsum kan være uaktsomt, hvis personen burde ha skjont at han hadde mindre motstandskraft enn vanlig på grunn av sykdom, tretthet eller andre årsaker. Han kan bare bli ansvarsfri hvis omstendighetene tilsier at han verken forsto eller burde ha forstått at denne moderate mengden ville medføre at han kunne miste den fulle kontroll. Det hele må bero på en helhetsbedømmelse av den konkrete situasjonen.

---

⁶¹ Rt-1978-1306(s.1307)

3 KRAVET TIL ÅRSAKSSAMMENHENG

Ordlyden i §§ 40 (1) 2, 42 (3) og 45 forutsetter et krav om årsakssammenheng. Bevisstløsheten eller villfarelsen må være ”en følge av” den selvforskyldte rusen. Høyesterett opererer ikke med et klart definert årsaksbegrep.⁶² Antagelig skyldes dette at det i praksis er vanskelig å holde årsakskravet atskilt fra kravet om at rusen må være selvforskyldt.⁶³ Rettspraksis gir riktignok visse holdepunkter for vurderingen. Spørsmålet er også drøftet i Svein Slettans artikkel ”Den strafferettslige betydningen av at gjerningspersonen var beruset i gjerningsøyeblikket” i Jussens venner 1991 side 45-66. Men verken teori eller praksis gir altså klare holdepunkter for innholdet i årsakskravet.

3.1 Rus eneste eller ingen årsak

Ofte vil det fremstå som klart at det er rusen som har forårsaket bevissthetsforstyrrelsen. Dette er tilfellet hvor rusen er den eneste faktor som kan ha utløst bevisstløsheten eller den manglende skylden. Motsatt er det klart at årsakskravet ikke er oppfylt når rusen verken alene eller sammen med andre forhold kan ha forårsaket tilstanden.⁶⁴

3.2 Samvirkende årsaksforhold

Med samvirkende årsaksforhold menes forhold hvor flere årsaksfaktorer har virket sammen. Endringene i gjerningspersonens mentale tilstand kan være forårsaket av en kombinasjon av rus og andre forhold, og det er her det oppstår tvil om hvilket årsakskrav loven stiller. Andre årsaksfaktorer kan for eksempel være affekt, utmattelse eller sykdom. Det kan også være ytre forhold, som medisinerer eller slag mot hodet.⁶⁵

---

⁶² Slettan(1991)s.54

⁶³ Eskeland(2006)s.335

⁶⁴ Slettan(1991)s.54

⁶⁵ Slettan(1991)s.54

Det er ikke et krav at rusen har vært den eneste årsaken til den endrede tilstanden, jfr. Rt 1987 s. 1548.⁶⁶ Høyesterett opphevet her en frifinnende byrettsdom fordi det var nærliggende å forstå dommen slik at den hadde lagt til grunn at § 45 bare kan anvendes hvis bevisstløsheten alene skyldes rus. Bevissthetsforstyrrelsen kan således regnes som selvforskyldt på grunn av rus selv om andre faktorer har vært medvirkende årsaker i hendelsesforløpet. Spørsmålet blir da hvor stor betydning rusen må ha hatt som årsaksforhold til bevissthetsforstyrrelsen.

Fremtredende årsaksfaktor

Høyesterett har uttalt at det er tilstrekkelig at rusen er en ”fremtredende årsaksfaktor” i hendelsesforløpet, se Rt. 1978 s. 1046(Rus/straffbar handling - dommen) og Rt. 1983 s. 9. Begge dommene gjaldt selvforskyldt alkoholrus kombinert med affekt og tretthet, og i begge dommene ble årsakskravet ansett for å være oppfylt. Bevissthetsforstyrrelsen var en følge av selvforskyldt rus, og straffeloven § 56 nr. 1 b (nå § 56 c) kunne derfor ikke komme til anvendelse. I Rt. 1978 s. 1046 (omtalt i punkt 2.3.3.2) uttalte førstvoterende: ”Det må etter de sakkyndiges erklæring legges til grunn at alkoholpåvirkningen har hatt stor betydning som årsaksforhold til den nedsatte bevissthet. Også den affekt domfelte var kommet i, har virket inn. Etter min oppfatning er dog rusen en fremtredende årsaksfaktor.”

Riktignok er disse avgjørelsene knyttet til straffutmålingsbestemmelsen i § 56. Men det er antagelig ingen forskjell på årsakskravene i bestemmelsene.⁶⁷ Dette fremgår av Rt. 1991 s. 1249. En kvinne ble idømt ubetinget fengsel i syv år og seks måneder for drap, ran og grovt tyveri. Hennes sterkt nedsatte bevissthet ble antatt å være en følge av en kombinasjon av personlighetsstruktur og rusvirkning. Høyesterett uttalte: ”Vi står her – som ved straffeloven § 45 – overfor spørsmålet om den selvforskyldte beruselsen har hatt en slik innflytelse på tiltaltes handlinger at den skal tillegges rettslig betydning.”⁶⁸ Retten fant det tilstrekkelig klart at den sterkt nedsatte bevisstheten hos domfelte ”i vesentlig grad” kunne

---

⁶⁶ Rt-1987-1548(s.1548)

⁶⁷ Eskeland(2006)s.335

⁶⁸ Rt-1991-1249(s.1250)

tilskrives de betydelige mengder ulike rusmidler hun hadde inntatt. Den sakkyndige hadde riktignok uttalt at han ikke kunne utelukke at rusen var uten betydning. Det kunne derfor teoretisk sett være en mulighet for at bevissthetsnedsettelsen ikke var influert av rusen. Høyesterett fant imidlertid ikke at dette var nok til at § 56 nr 1 b kunne komme til anvendelse. Den selvforskyldte rusen ble ansett som en vesentlig årsak til bevissthetsforstyrrelsen, blant annet på grunn av de betydelige mengder ulike rusmidler. Uten rusen ville hun ikke kommet i en slik tilstand. Avgjørelsen er et eksempel på den strenge linjen som følges. Det skal ikke mye til før den selvforskyldte rusen antas å ha forårsaket bevisstløsheten eller bevissthetsforstyrrelsen.

Høyesteretts uttalelser om hva som anses som tilstrekkelig årsakssammenheng mellom rusen og bevissthetsforstyrrelsen er ikke helt entydige. Høyesterett har i de ovennevnte avgjørelser brukt uttrykkene ”fremtredende” og ”vesentlig” om kravet til rusens som årsak. I noen avgjørelser er retten imidlertid mindre detaljert om vurderingen av lovens årsakskrav.

I Rt. 1977 s. 1354 ble domfeltes nedsatte bevissthet antatt å være en følge av flere samvirkende årsaker. Mannen var i lagmannsretten dømt til 6 års fengsel for drap. Han hadde stukket sin kone med en kniv. De sakkyndige antok at han led under en sterk forbigående nedsettelse av bevisstheten på handlingstiden som følge av alkohol, psykisk konfliktsituasjon og slag mot hodet. Videre antok de sakkyndige at ”en av de nevnte årsaker alene neppe vil kunne føre til så sterk nedsettelse av bevisstheten som tilfellet har vært her”. Høyesterett la de sakkyndiges uttalelse til grunn og satte ned straffen etter § 56 nr. 1 b til 4 års fengsel. De unnskyldende momenter i saken ble ansett som sterke. Høyesterett ga ingen nærmere begrunnelse for sin konklusjon om at rusen ikke ble ansett for å være årsak til den nedsatte bevisstheten. Noen vurdering av hvilken årsaksfaktor som var den mest fremtredende gjorde den ikke. Det kan synes som om Høyesterett mente at årsakskravet er oppfylt bare når rusen alene har medført bevissthetsforstyrrelsen. Antagelig var ikke rusen av stor nok betydning i dette årsaksforholdet. Alle årsaksfaktorene var likeverdige og nødvendige årsaker til domfeltes tilstand.

I Rt. 1988 s. 254 er det også noen vage uttalelser om årsakskravet. Saken gjaldt promillekjøring. En alkoholpåvirket person ble gitt medisiner på et psykiatrisk sykehus. Medisinene burde ikke vært kombinert med alkohol. Fellende byrettsdom ble opphevet av Høyesterett da den ikke var betryggende opplyst. Byretten hadde ikke innhentet sakkyndig bistand i saken. Høyesterett mente det ikke kunne utelukkes at medisinen som ble gitt domfelte på sykehuset kunne ha utløst en bevisstløshets- eller forvirringstilstand. En eventuell bevisstløshet kunne i så fall vanskelig sies å ha vært *en følge av* selvforskyldt rus etter § 45. Høyesterett gir med dette uttrykk for at rusen ikke har vært en tilstrekkelig årsak i denne sammenheng. Det må antas at rusen var en nødvendig årsak til domfeltes tilstand. Han ville ikke reagert slik han gjorde hvis han kun hadde tatt medisinene. Når retten da uten videre konkluderer med at en eventuell bevisstløshet ikke kan være en følge av selvforskyldt rus, virker det som den legger til grunn at rusen alene må ha medført tilstanden for at denne skal anses som en følge av den. Vurderingen av om rusen var en tilstrekkelig årsak vil her kanskje gå noe over i en aktsomhetsvurdering.

Oppsummering

Ved vurderingen av om det foreligger tilstrekkelig årsakssammenheng mellom rusen og bevissthetsforstyrrelsen synes det avgjørende å være om rusen var en vesentlig eller fremtredende årsaksfaktor. I dette ligger noe mer enn at rusen har vært en nødvendighet i årsaksforholdet. Ved samvirkende årsaker vil ofte en av faktorene fremstå som sentral i hendelsesforløpet. Er det rusen som har vært den vesentligste årsaken, vil tilstanden være en følge av selvforskyldt rus. Men det kan også være at ingen av årsaksfaktorene peker seg ut som fremtredende. Da kan det være noe mer problematisk å fastslå om rusen har hatt tilstrekkelig betydning som årsak. Antagelig vil løsningen bero på karakteren av de andre årsaksfaktorene. Det synes som om Høyesterett har lettere for å godta at bevissthetsforstyrrelsen ikke er forårsaket av rusen når det er sykdom eller andre uklanderlige ytre forhold som har samvirket med den selvforskyldte rus. Det avgjørende er

da om gjerningspersonen kan bebreides at det foreligger andre årsaker i tillegg til rusen.⁶⁹ Bedømmelsen av om rusen er selvforskyldt, og om det er årsakssammenheng mellom rusen og bevissthetsforstyrrelsen, vil i praksis antagelig i noen grad blir vevet sammen. Resultatet vil da bero på en totalvurdering av hvor rimelig det er å ilegge ansvar.⁷⁰

---

⁶⁹ Slettan(1991)s.55

⁷⁰ Slettan(1991)s.55

4 RUSENS BETYDNING FOR SKYLDSPØRSMÅLET

For å avgjøre realiteten i en straffesak er det to hovedspørsmål som må besvares, skyldspørsmålet og straffespørsmålet. Til skyldspørsmålet hører alle avgjørelser som er nødvendige for å ta stilling til om vilkårene for straffeskyld er oppfylt. Hvorvidt en gjerningsperson oppfyller kravene til tilregnelighet og subjektiv skyld er et skyldspørsmål.⁷¹

4.1 Selvforskyldt rus og tilregnelighet

4.1.1 Strl. § 44

Etter strl. § 44 (1) er en person utilregnelig når han var *psykotisk* eller *bevisstløs* på handlingstiden. Det samme gjelder den som på handlingstiden var *psykisk utviklingshemmet i høy grad*, jf. § 44 (2). Gjerningspersonen kan da ikke straffes for lovbruddet. Han er utilregnelig i gjerningsøyeblikket.

Utilregnelighetsreglene i bestemmelsen må regnes som uttømmende.⁷² Det er bare de tilstander som går frem av bestemmelsen som kan lede til frifinnelse på grunnlag av manglende tilregnelighet. For tilstander som ligger tett opp til utilregnelighetstilstandene i § 44 kan straffen i noen tilfeller settes ned under det vanlige lavmål og til en mildere straffart etter strl. § 56 c.

---

⁷¹ Hov(2007)s.288

⁷² Andenæs(2005)s.311

4.1.1.1 "Psykose"

Psykose erstattet begrepet "sinnsykdom" da tilregnelighetsbestemmelsene i straffeloven ble revidert i 1997. Psykose ble ansett å være en mer presis og tidsriktig beskrivelse av de sinnslidelser det er snakk om.⁷³

Psykose er en psykisk tilstand som kjennetegnes ved forstyrrelser i virkelighetsoppfatningen. Med dette menes at personer med psykose ofte oppfatter og opplever verden annerledes enn folk flest. Symptomene kan arte seg veldig forskjellig, fra angrep på intellektuelle funksjoner til påvirkning av følelses- og viljeslivet. Ved noen sinnsykdomsformer kan det forekomme sansebedrag, ved at personen ser syner eller hører stemmer. I andre tilfelle kan det forekomme vrangforestillinger.⁷⁴ Lengden på en psykose kan variere fra kun noen timer, til dager, uker eller år. Oftest er det mer varige psykiske avvik det er snakk om ved psykoser.

Eksempler på psykoser er schizofreni, paranoia og manisk depressiv psykose.⁷⁵

Det sentrale kjennetegn for en psykose er etter dagens syn *manglende evne til realistisk vurdering av den sykes forhold til omverdenen*. Dette kriterium hevdes det i forarbeidene til endringsloven i 1997 å være alminnelig enighet om.⁷⁶

4.1.1.2 "Bevisstløshet"

Hos Andenæs, Alminnelig strafferett, 5. utgave, side 307 heter det om begrepet: "Bevisstløshet er tatt i en videre betydning i strl. § 44 enn i daglig tale. Mens en i daglig tale med ordet tenker på den tilstand hvor all evne til bevegelse og sansing er borte, det fullstendige koma, omfatter uttrykket i straffeloven også det som en kan kalle relativ

---

⁷³ NOU1990:5,pkt.3.1

⁷⁴ Andenæs(2005)s.302

⁷⁵ Ot.prp.nr.90(2003-2004)pkt.15.3

⁷⁶ NOU1990:5,pkt.3.1

bevisstløshet: Individet har sitt bevegelsesapparat i orden og reagerer også på visse inntrykk fra omverdenen, men er blind og døv ellers og handler uten hemning fra motforestillinger. En kan også uttrykke det slik at forbindelsen med det vanlige jeg er borte.” Det som kalles bevisstløshet, er i virkeligheten en tilstand med meget sterkt nedsatt bevissthet. Det er snakk om en bevissthetsinnsnevring i så sterk grad at personen ikke er i stand til å ta inn og bearbeide sanseintrykk og ikke har tenkeevne, men han kan likevel handle motorisk.⁷⁷ ”Sterk bevissthetsforstyrrelse” er derfor et mer dekkende uttrykk.⁷⁸

Det er de relative bevisstløshetstilstander som har størst strafferettslig interesse. Da er vedkommende i stand til aktivt å foreta straffbare handlinger. Under absolutt bevisstløshet vil det i hovedsak være spørsmål om unnlatesehandlinger.⁷⁹

Eksempler på bevisstløshetstilstander er hypnose, feberdelirier, søvndrukkenhet, søvngange, epileptiske tåketilstander, bevissthetsomtåkning etter hjernerystelse, hysteriske anfall og patologisk alkoholrus.⁸⁰ Ved bevisstløshet er det som regel tale om en kortvarig tilstand i motsetning til de andre utilregnelighetsgrunnene.

Når det gjelder spørsmålet om bevisstløshet, gjelder de vanlige bevisbyrderegler fullt ut, jfr. Rt. 1995 s. 23.⁸¹ Dersom det er en mulighet for at det forelå bevisstløshet må denne tvilen komme gjerningspersonen til gode, se punkt 1.3.5 om bevisregler.

---

⁷⁷ Hartvig(2003)s.1831

⁷⁸ Andenæs(2005)s.307

⁷⁹ Andenæs(2005)s.307

⁸⁰ Andenæs(2005)s.307-308

⁸¹ Rt-1995-23(s.24-25)

4.1.1.3 "Psykisk utviklingshemmet i høy grad"

Psykisk utviklingshemning er en medfødt eller tidlig ervervet mangel på det intellektuelle området. Tilstanden ble tidligere omfattet av uttrykket "sinnssykdom". Grensen for hva som regnes som høygradig psykisk utviklingshemming trekkes gjerne på bakgrunn av personens intelligensmangel. Den veiledende IQ-grensen for slike tilstander bør gå ved en IQ på omkring 55.⁸² Men IQ-resultat er ikke ubetinget avgjørende for om en person skal anses som utilregnelig eller ikke. Det må foretas en vurdering der også andre forhold tillegges vekt.⁸³

4.1.1.4 Det medisinske prinsipp

Det sondres mellom tre forskjellige systemer for avgrensning av tilregnelighetsgrunnene: Det *medisinske* (også kalt det biologiske), det *psykologiske* (også kalt det metafysiske) og det *blandede*.⁸⁴ Straffeloven av 1902 bygget opprinnelig på et blandet medisinsk - psykologisk system. Etter revisjonen i 1929 tok det medisinske systemet helt over, og det gjelder fortsatt.⁸⁵

Det medisinske prinsipp innebærer at det er medisinske eller biologiske kjennetegn alene som avgjør om en person skal anses som utilregnelig. Det kreves altså ikke årsakssammenheng mellom tilregneligheten og den straffbare handlingen.⁸⁶ Norge er antagelig det eneste eller et av svært få land i verden som legger til grunn et rent medisinsk prinsipp ved vurderingen av strafferettslig utilregnelighet. Professor Aslak Syse har etter søk i relevant internasjonal litteratur ikke funnet andre land som har samme tilnærming

---

⁸² Ot.prp.nr.87(1993-94)pkt.5.3.2.4

⁸³ Ot.prp.nr.87(1993-94)pkt.5.1.3

⁸⁴ Andenæs(2005)s.288

⁸⁵ Andenæs(2005)s.289

⁸⁶ Innst.O.nr.34(1996-1997)pkt.5.3

som Norge her.⁸⁷ Det mest vanlige er å oppstille tilleggskriterier, slik at det kreves en sammenheng mellom sykdommen og den lovstridige handlingen.⁸⁸

4.1.1.5 Rettspsykiatrisk sakkyndig vurdering

Ved tvil om gjerningspersonens sinnstilstand på handlingstidspunktet vil det etter strpl. § 165 oppnevnes sakkyndige som foretar en rettspsykiatrisk undersøkelse av vedkommende. Dersom det er tvil om nødvendigheten av en rettspsykiatrisk undersøkelse kan det innhentes en foreløpig erklæring – ofte kalt prejudisiell observasjon – fra sakkyndig for å avgjøre om det er behov for å foreta nærmere observasjon eller ikke, jfr. § 165 (4). Dette gjøres ofte av politilegen.⁸⁹

Den rettsmedisinske kommisjon fører kontroll med alle rettspsykiatriske erklæringer i straffesaker, jfr. strpl. §§ 146 og 147. Den fungerer som en overinstans, og skal sikre en fast og ensartet terminologi og praksis.⁹⁰

Stort sett vil retten legge til grunn den rettspsykiatriske sakkyndige vurdering ved avgjørelsen av om gjerningspersonen er tilregnelig eller ikke. Det avgjørende etter det medisinske prinsipp er om gjerningspersonen var psykotisk, bevisstløs eller psykisk utviklingshemmet i høy grad. Slike rettsmedisinske karakteristikker er den rettspsykiatriske sakkyndige nærmest til å fastslå. Men disse begrepene er like fullt juridiske. Retten står fritt i sin avgjørelse, og alminnelige tolkningsprinsipper må følges ved rettsanvendelsen. Riktignok hører det med til sjeldenhetene at retten tilsidesetter vurderingene til de oppnevnte rettspsykiatriske sakkyndige.⁹¹

---

⁸⁷ Syse(2006)s.146

⁸⁸ Syse(2006)s.155

⁸⁹ Andenæs(2005)s.309

⁹⁰ Andenæs(2005)s.309

⁹¹ Syse(2006)s.154

4.1.2 Strl. § 45

Straffeloven § 45 gjør unntak fra kravet om tilregnelighet. Den selvforskyldt berusede straffes selv om han var bevisstløs på handlingstidspunktet.

4.1.2.1 Rusrelatert bevisstløshet

Hva som ligger i begrepet ”bevisstløshet” er det samme i § 45 som etter § 44 (se ovenfor under punkt 4.1.1.2). Dette følger av at § 45 er et unntak fra utilregnelighetsreglene.

Rusrelatert bevisstløshet inntreffer som oftest i sammenheng med atypisk alkoholrus, se f.eks. Rt. 1963 s. 46, Rt. 1967 s. 688, Rt. 1978 s. 1306 og Rt. 1983 s. 202 (alle er omhandlet ovenfor). Kriteriene for hva som regnes som bevisstløshet kan derfor i noen grad sammenfalle med kriteriene for hva som regnes som atypisk rus. I Borgarting lagmannsretts dom av 14. juni 2004 anvendte sakkyndig dr.med. Hans Jacob Stang en oppstilling som i Rettspsykiatri i praksis (2001) s. 58 er nevnt som kriterier for atypisk rus, ved vurderingen av om det forelå bevisstløshet.⁹² Oppstillingen er gjengitt i punkt 2.2.4.1 om atypisk rus. Ved rus som ikke er atypisk kan det imidlertid også forekomme så dyptgående bevissthetsforstyrrelser at det rettsmedisinsk vil bli karakterisert som bevisstløshet.⁹³ Som nevnt tidligere skiller ikke loven mellom typisk og atypisk alkoholrus. Bestemmelsen i § 45 gjelder enhver bevisstløshet som er en følge av selvforskyldt rus, jfr. Rt. 1983 s. 202.

Begrepet ”bevisstløshet” må avgrenses fra begrepet ”sterkt nedsatt bevissthet”. Hvor grensen nærmere skal trekkes kan være vanskelig. Den rettsmedisinske kommisjon har gitt en bemerkning til en sakkyndig erklæring i Borgarting lagmannsrette dom av 14. juni 2004 hvor den gir uttrykk for nettopp dette: ”Denne saken illustrerer hvor vanskelig det er ut ifra et rettspsykiatrisk utgangspunkt å avgrense begrepet «bevisstløshet» jf. straffeloven § 44 fra «sterkt nedsatt bevissthet» jf. straffeloven § 56 litra c. Denne sakkyndige har kommet til

---

⁹² Rosenqvist(2001)s.58 jfr. LB-2004-2144

⁹³ Andenæs(2005)s.314

et annet resultat enn de tidligere oppnevnte sakkyndige, og dette ser vi kan være utslag av marginalt ulikt faglig skjønn.”⁹⁴ Hvor grensen skal trekkes mellom sterkt nedsatt bevissthet og bevisstløshet blir til en viss grad en skjønnssak.⁹⁵ Det er flere faktorer som er viktige ved vurderingen av om det foreligger bevisstløshet.

Hukommelsestap

Hukommelsestap (amnesi) antas å være en nødvendig forutsetning for bevisstløshet.⁹⁶ Hva som ligger i kriteriet, kan variere. Noen sakkyndige krever full amnesi, mens andre mener det er tilstrekkelig med betydelig amnesi, og godtar derfor noen erindringsbilder fra hendelsesforløpet, jfr. Borgarting lagmannsretts dom av 14. juni 2004.⁹⁷ Det er bare hukommelsestap som skyldes manglende innprentingsevne under handlingen som kan kvalifisere for bevisstløshet i strafferettslig forstand.⁹⁸ Påstått hukommelsestap kan også skyldes simulering eller fortrenkning, og det kan være vanskelig for de sakkyndige å fastslå den egentlige årsaken.

Forvirringstilstand

Bevisstløshet betraktes som en forvirringstilstand. Tilstanden inntreffer gjerne brått, og er av begrenset varighet. Bevisstheten er enten helt borte eller så innsnevret at personen ikke er i stand til å oppfatte og reagere rasjonelt. I Rt. 1983 s. 628 drøftes forholdet mellom begrepene ”black-out” og ”bevisstløshet”.⁹⁹ En mann hadde gjort innbrudd og stjålet en hagle og ammunisjon og drevet vill skyting. En person ble truffet slik at han døde. Vedkommende ble av lagmannsretten dømt til 9 års fengsel og sikring for drap og drapsforsøk. Domfelte anket over straffutmålingen. Han hevdet at han hadde handlet i bevisstløshet, og at straffen derfor måtte settes ned. Høyesterett la de sakkyndiges

---

⁹⁴ LB-2004-2144

⁹⁵ Andenæs(2005)s.308

⁹⁶ Rosenqvist(2003)s.499

⁹⁷ LB-2004-2144

⁹⁸ Hartvig(2003)s.1831

⁹⁹ Rt-1983-628(s.630-631)

oppfatning til grunn, og fant ikke holdepunkter for å anta at domfelte var bevisstløs. Black-out-reaksjonen medførte at innprentingsevnen hans var borte, slik at han hadde hatt et komplett hukommelsesutfall for perioden. Oppfatningsevnen og reaksjonsevnen ble derimot ansett for å være relativt inntakt. Førstvoterende uttalte at han forsto det slik at domfelte gjennom hele hendelsesforløpet hadde hatt ”en adekvat oppfatning av de situasjoner han kom opp i, og reagerte fullt ut i samsvar med det han oppfattet”.

Andre forhold

Når bevisstløshet inntreffer er det gjerne fordi personen var særlig disponert eller mottakelig for å reagere slik. Det kan være organiske lidelser eller psykiske tilstander, men også tretthet eller stress, som ligger til grunn. Et annet kjennetegn ved bevisstløshet er at handlemåten til vedkommende er personfremmed.

Oppsummering

Ved avgjørelsen av om en person var bevisstløs på handlingstidspunktet må det foretas en samlet vurdering av gjerningsmannens atferd og tilstand under hendelsesforløpet. Det synes som om hukommelsestap blir et meget viktig moment ved denne vurderingen. Antagelig er det et krav at både innprentingsevne og oppfatningsevne har vært kuttet ut. Andre forhold, som anlegg og avvikende atferd, kan være med og øke sannsynligheten for at det foreligger en bevisstløshet. I grensetilfeller må tvilen komme tiltalte til gode, slik at det konkluderes med bevisstløshet.

4.1.2.2 Rusrelatert psykose

Rus kan utløse psykoser. Hallusinogene stoffer brukes nettopp med det formål å utløse psykose eller psykoselignende tilstander.¹⁰⁰ Det kan også i enkelte tilfeller fremkomme psykotiske tilstander ved atypisk rus eller etter langvarig alkoholmisbruk. Det er i det hele tatt en nær sammenheng mellom psykiske lidelser og rusmisbruk. Spørsmålet er om en

---

¹⁰⁰ Rosenqvist(2003)s.500

selvforskyldt rusutløst psykose vil gjøre personen straffri etter § 44, eller om § 45 må tolkes utvidende, slik at også *psykoser* som er forårsaket av selvforskyldt rus omfattes.

Rettstilstanden er noe uklar på dette området. Ordlyden i § 45 retter seg kun mot bevisstløshet som følge av selvforskyldt rus. Dette skulle tilsi at psykoser som følge av selvforskyldt beruselse fritar for straff. Det faktum at § 45 er et markert unntak fra skyldprinsippet taler vel også for at psykoser ikke omfattes av bestemmelsen.¹⁰¹ Andenæs' oppfatning er at en psykose må føre til straffrihet selv om den er aldri så selvforskyldt.¹⁰² Psykiater Randi Rosenqvist argumenter imidlertid i en artikkel i Lov og Rett 2003 s. 496-505 for at det bør vedtas en presisering i loven om at rusutløste psykoser ikke fritar for straff.¹⁰³

Straffelovkommisjonen uttaler seg om rettstilstanden på området i NOU 1990:5.¹⁰⁴ I forhold til atypisk alkoholrus uttaler kommisjonen at det er omdiskutert om rusutløste psykosetilstander bør diagnostiseres som psykose, men at selvforskyldte rustilstander etter kommisjonens mening uansett ikke bør medføre ansvarsfrihet.

I forhold til hallusinogener uttaler straffelovkommisjonen: "Dersom tilstanden er forårsaket av stoffinntaket alene, og forsvinner når den toksiske virkningen er opphørt, bedømmes tilstanden som en bevissthetsforstyrrelse. Dersom symptomene varer utover giftvirkningen, vil lovbryteren kunne vurderes under § 44".¹⁰⁵ Videre sier kommisjonen at man i praksis ikke vil regne med mer enn ca ett døgn's intoksikasjonstid etter inntak av hallusinogener. Straffbare forhold begått i en forbigående psykotisk tilstand (intoksikasjonstilstand) som inntreffer under frivillig stoffrus, skal altså bedømmes etter § 45.

---

¹⁰¹ Eskeland(2006)s.336

¹⁰² Andenæs(2005)s.316

¹⁰³ Rosenqvist(2003)s.503

¹⁰⁴ NOU1990:5,pkt.3.2.4

¹⁰⁵ NOU1990:5,pkt.3.2.4

En ny høyesterettsdom går også langt i å gi § 45 en analogisk anvendelse på dette området. Avgjørelsen er av 17. april d.å., og er publisert i Rt. 2008 s. 549. Tiltalte hadde begått et drap mens han var medisinsk psykotisk som følge av amfetaminrus. Dommen tar opp spørsmålet om hvordan rusbetinget psykose skal bedømmes strafferettslig. Høyesterett fant at en rusbetinget psykose ikke fritar for straff etter § 44, men må behandles på samme måte som ved bevisstløshet som følge av rus etter § 45. Førstvoterende var enig med forsvareren i at reglens utforming og ordlyd taler mot at rusutløste psykoser omfattes av § 45. Han påpekte imidlertid at begrepet sinnssykdom, da det kom inn i loven i 1929, ble reservert for de varige lidelser, og derfor ikke tatt med i § 45.¹⁰⁶ Videre ble det lagt stor vekt på forarbeidene til 1997-reformen, hvor det skrives en del om forholdet mellom bevisstløshet og psykose og om betydningen av rus. Retten refererte her til NOU 1974:17 s. 43, NOU 1990: 5 s. 39 og 59 (som er omtalt ovenfor) og Ot.prp. nr. 87 (1993-1994) s. 23.¹⁰⁷ Videre ble det referert til overlege Randi Rosenqvists sakkyndige erklæring, hvor hun uttalte at ”intoksikasjonspsykoser som varer klart mindre enn en måned etter at rusen opphører skal etter vår mening konkludere med ”bevisstløshet” eller ”sterkt nedsatt bevissthet” selv om det klinisk (ICD-10) dreier seg om en psykotisk tilstand (F 19.5). Dette er for å gjennomføre den juridiske analogien til tilstanden ved alkoholrus.” Det var etter Høyesteretts mening en lang tradisjon for å anse kortvarige psykoser som bevisstløshet eller bevissthetsforstyrrelser, og uttalte videre: ”Når disse er utløst av rus, er det tradisjon for å anse dem som psykoser bare dersom de vedvarer etter at den toksiske virkningen er opphørt, ellers ikke. Det har imidlertid kommet til uttrykk ulike angivelser av hvor lang tid det normalt kan ta.”

Oppsummering

En psykose som er fremkalt ved selvforskyldt rus, og som vil forsvinne etter at den toksiske virkningen er opphørt, skal ikke anses som en straffriende psykose i § 44s forstand. § 45 må tolkes utvidende til også å omfatte psykoser i slike tilfeller. Løsningen her henger sammen med begrunnelsen for reglene om selvforskyldt rus. Både

---

¹⁰⁶ Rt-2008-549(avsnitt 31)

¹⁰⁷ Rt-2008-549(avsnitt 38 og 39)

allmennpreventive og hensynet til den alminnelige rettsoppfattelsen tilsier at fritak for straff for en ulovlig handling begått i selvforskyldt rus ikke skal forekomme.¹⁰⁸ Psykotiske tilstander som varer i en uke eller to vil nok være å oppfatte som en rettspsykiatrisk bevissthetsforstyrrelse og ikke psykose. Det er da et krav om at vedkommende blir helt psykosefri ved avhold. Det må etter dette bero på en konkret avgjørelse om man har å gjøre med en intoksikasjonspsykose å gjøre, eller om det dreier seg om en kronisk ervervet psykoselidelse. En grundig psykiatrisk utredning når vedkommende er sikkert upåvirket kan gi svar.

4.1.3 Ny straffelov

Den nye straffeloven medfører ingen realitetsendringer i reglene om selvforskyldt rus og tilregnelighet. Særregelen om at selvforskyldt rus ikke fritar for straff (§ 45) videreføres i ny straffelovs § 20. Bestemmelsen inneholder utilregnelighetsreglene, og svarer stort sett til straffeloven §§ 44 og 45. Vilkårene for hva som regnes som utilregnelig vil i det vesentlige være de samme som etter gjeldende rett. Utformingen av reglene er riktignok bedret, og lyder slik:

For å kunne straffes må lovbryteren være tilregnelig på handlingstidspunktet. Lovbryteren er ikke tilregnelig dersom han på handlingstidspunktet er

- a) under 15 år,*
- b) psykotisk,*
- c) psykisk utviklingshemmet i høy grad, eller*
- d) har en sterk bevissthetsforstyrrelse.*

Bevissthetsforstyrrelse som er en følge av selvforskyldt rus, fritar ikke for straff.

§ 20 (2) gjør imidlertid en vesentlig språklig endring. I den nye loven brukes betegnelsen ”sterk bevissthetsforstyrrelse” i stedet for ”bevisstløshet”. Dette uttrykket medfører imidlertid ingen realitetsendring. Det er de samme tilstander som omfattes av de to uttrykkene. Det er heller ikke i ny straffelov sagt noe om betydningen av psykoser som er en følge av selvforskyldt rus. I forarbeidene til bestemmelsen i § 20 er det uttalt at det skal

---

¹⁰⁸ Innst.O.nr.34(1996-1997)pkt.5.5

tas stilling til en eventuell lovfesting i den bredere etterkontrollen som skal gjennomføres når reglene har virket i noe lengre tid.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ Ot.ptp.nr.90(2003-2004)pkt.15.6.4

4.2 Selvforskyldt rus og subjektiv skyld

4.2.1 §§ 40 og 42

Skyldkravet bygger på at gjerningspersonen kan bebreides handlingen fordi han skjønnte – eller burde ha skjønnt – hva han gjorde. Etter gjeldende rett graderes denne bebreidelsen i to hovedformer for skyld – *forsett* og *uaktsomhet*. Det er derfor viktig å trekke en grenselinje mellom disse to skyldformene.

Hovedregelen er at det kreves forsett hos gjerningsmannen, jfr. strl. § 40 (1). I de fleste straffebed nøyter loven seg med å beskrive det objektive forhold, f.eks. ”[d]en som forvolder en andens Død” (§ 233). Det er da bare den forsettlige overtredelse som rammes. Ved uttrykkelig lovhjemmel kan også uaktsomme handlinger være straffbare, jfr. § 40 (1).

Som utgangspunkt må skylden omfatte alle de momenter som gjør handlingen straffbar. Er skyldformen forsett, må forsettet dekke hele det objektive gjerningsinnhold i vedkommende straffebed.¹¹⁰ Straff for vold mot offentlig tjenestemann etter strl. § 127 forutsetter altså at forsettet omfatter både volden og at det var en offentlig tjenestemann. Dette kalles for ”dekningsprinsippet”. Prinsippet følger av kravet til skyld i § 40, men er også uttrykkelig slått fast i § 42. Gjerningsmannen skal bedømmes ut fra sine forestillinger om den faktiske sammenheng. Villfarelse med hensyn til faktiske omstendigheter ved handlingen som er av betydning for straffskylden kan medføre manglende forsett hos vedkommende.

Hvis forsettet mangler for ett eller flere av gjerningsmomentene, kan det bli tale om uaktsomhetsansvar, jfr. § 42 (2). Dette forutsetter at straffebedet rammer uaktsomme handlinger, og at vedkommende har utvist uaktsomhet.

---

¹¹⁰ Andenæs(2005)s.221

4.2.1.1 Forsett

Skyldformen forsett defineres gjerne som viljen til eller bevisstheten om å foreta en handling av den art som straffebudet beskriver.¹¹¹ Det sentrale er at gjerningspersonen har gjort noe som i vesentlig grad kan bebreides han. Han skjønnte hva han foretok seg. Forsettet deles tradisjonelt inn i undergrupper. Disse gruppene er hensiktsforsett, visshetsforsett, sannsynlighetsforsett og forsett av typen *dolus eventualis* etter positiv innvilgelse. I enkelte tilfeller kreves det også en kvalifisert form for forsett.

I ny straffelov blir forsettsbegrepet uttrykkelig definert i loven. Bestemmelsen lovfester gjeldende forståelse av begrepet forsett, og lyder slik:

Forsett foreligger når noen

- a) handler med hensikt om å oppfylle gjerningsbeskrivelsen i et straffebud,*
- b) handler med bevissthet om at handlingen sikkert eller mest sannsynlig oppfylder gjerningsbeskrivelsen i et straffebud, eller*
- c) regner det som mulig at handlingen oppfylder gjerningsbeskrivelsen i et straffebud, og bestemmer seg for å foreta handlingen selv om gjerningsbeskrivelsen med sikkerhet eller mest sannsynlig skulle bli oppfylt.*

Forsett foreligger selv om lovbryteren ikke er kjent med at handlingen er ulovlig, jf. § 26.

4.2.1.2 Uaktsomhet

Med uaktsomhet menes at en person har handlet i strid med den aktsomhet som kan kreves av han på området. Det sentrale er at gjerningspersonen har gjort noe som gir grunnlag for å bebreide han. Han burde ha skjønnet hva han foretok seg. Straffelovgivningen opererer med tre grader av uaktsomhet, det er grov uaktsomhet, vanlig eller simpel uaktsomhet og liten uaktsomhet (*culpa levissima*). Det sondres også mellom bevisst og ubevisst uaktsomheten. En kan si at den bevisste uaktsomhet er en mangel på den *hensynsfullhet* som må kreves, mens den ubevisste uaktsomhet er en mangel på den *oppmerksomhet* som må kreves.¹¹²

Også uaktsomhetsbegrepet blir uttrykkelig definert i ny straffelov av 2005. Også her blir en allerede antatt forståelse av begrepet uaktsomhet lovfestet:

---

¹¹¹ Andenæs(2005)s.232

¹¹² Andenæs(2005)s.244-245

Den som handler i strid med kravet til forsvarlig opptreden på et område, og som ut fra sine personlige forutsetninger kan bebreides, er uaktsom.

Uaktsomheten er grov dersom handlingen er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse.

4.2.2 §§ 40 (1) 2 og 42 (3)

Loven har særregler i §§ 40 (1) 2 og 42 (3) om den subjektive skyld for handlinger forøvet i selvforskyldt rus. Reglene er unntak fra hovedregelen om subjektiv skyld som betingelse for å idømme straff. Hvis gjerningspersonen manglet skyld eller var i villfarelse om faktiske omstendigheter på grunn av beruselse som var følge av selvforskyldt rus, blir skyldkravet likevel ansett for å være oppfylt. Dette omtales gjerne som at subjektiv skyld blir ”fingert”.

Straffeloven § 45 handler etter sin ordlyd bare om bevisstløshet. Bestemmelsene i §§ 40 (1) 2 og 42 (3) inneholder ingen slik begrensning. Det må derfor være klart at bestemmelsene omfatter alle tilstander av beruselse, ikke bare beruselse som har ført til bevisstløshet.

4.2.2.1 Fingering av skyld

I de fleste tilfeller av rushandlinger vil rusen være uten betydning for gjerningspersonens virkelighetsoppfatning. Han oppfatter de faktiske forholdene på samme måte som han ville gjort i edru tilstand. I så fall gjelder ingen særregler.¹¹³ Bedømmelsen av gjerningspersonens skyld må foretas på bakgrunn av hans subjektive forestillinger på handlingstidspunktet.

Ved sterkere bevissthetsforstyrrelser er muligheten større for at rusen kan ha hatt betydning for gjerningspersonens virkelighetsoppfatning. Men selv om gjerningspersonen er så forvirret eller omtåket at han blir betegnet som bevisstløs kan han oppfatte de omstendigheter som gjør handlingen straffbar, og det er nok til å konstatere skyld i

---

¹¹³ Eskeland(2006)s.337

strafferettslig forstand. Bevisstløshet utelukker altså ikke automatisk skyld.¹¹⁴ Men han kan straffes selv om han ikke har utvist slik skyld. Hvis rusen gjorde at gjerningspersonen oppfattet de faktiske forholdene annerledes enn de var, vil reglene i §§ 40 (1) 2 og 42 (3) komme til anvendelse.

Fingering av forsett

Skyldformen forsett er den klare hovedregelen hva gjelder kravet til skyld hos gjerningsmannen, jfr. § 40 (1). Ved forsettsvurderingen skal gjerningspersonens oppfatning av den faktiske situasjon legges til grunn. Ved selvforskyldt rus spør man imidlertid ikke om gjerningspersonen faktisk hadde forsett, men om hvordan han ville ha blitt bedømt om han hadde foretatt handlingen i edru tilstand, jfr. § 40 (1) 2 hvor det heter det: ”Har gjerningsmannen handlet i selvforskyldt rus framkalt ved alkohol eller andre midler, skal retten se bort fra beruselsen ved bedømmelsen av om handlingen var forsettlig.” I § 42 (3) heter det: ”Det ses bort fra uvitenhet som følge av selvforskyldt rus. I slike tilfeller blir gjerningsmannen bedømt som om han var edru.” Innholdet i de to bestemmelsene er det samme. Det sentrale er at lovovertrederen skal bedømmes som om han hadde vært edru, tross beruselsen. Han blir i disse tilfellene ikke bedømt ut fra sine subjektive forestillinger på handlingstidspunktet.

I Rt. 1984 s. 1135 opphevet Høyesterett en frifinnende herredsrettsdom, fordi retten hadde anvendt reglene om fingering av forsett feil. Tiltalte hadde vært bevisstløs som følge av selvforskyldt rus da han skaffet seg utuktig omgang med en kvinne ved særlig underfundig atferd. Lagmannsretten hadde tatt det riktige utgangspunkt at tiltalte tross bevisstløsheten skulle anses tilregnelig og bedømmes som om han var edru, jfr. § 45 (nå også §§ 40 og 42). Videre hadde retten lagt til grunn en riktig forståelse når den fant at forsett var utvist hvis ”den straffbare handlings art er slik at det uten videre gir grunnlag for en slutning om forsett”. Men retten kom så til den konklusjon at det ikke forelå forsett i dette tilfelle, siden tiltalte kunne ha vært i villfarelse. Samleiet inneholdt ikke noe moment som ga mulighet

---

¹¹⁴ Slettan(1991)s.56

for en slutning om forsett hos tiltalte, og man kunne ikke vite hva som hadde foregått i hans hjerne. Høyesterett fant at lagmannsretten ikke hadde lagt til grunn hva domfelte måtte ha forstått som edru, og at det således forelå feil lovanvendelse på dette punkt. Dommen ble opphevet.

Dommen viser at en selvforskyldt beruselse alltid skal ses bort fra ved forsettsvurderingen. En eventuell villfarelse på grunn av rusen kan ikke tas i betraktning. Er det klart at en upåvirket person ville ha hatt forsett, så skal det også legges til grunn at gjerningspersonen hadde forsett.

Fingering av uaktsomhet

Etter noen straffebud er også de uaktsomme handlinger straffbare. Det er delte meninger om man skal si at man fingerer uaktsomhet, eller om gjerningspersonen må sies å ha vært uaktsom.¹¹⁵

Det må likevel være på det rene at reglene om selvforskyldt rus også gjelder ved uaktsomhet. Etter § 42 (2) vil uaktsom villfarelse frita for straff i de tilfeller uaktsomhet er straffbart. Prinsippet om fingering i bestemmelsens tredje ledd gjelder også her. Det skal ses bort fra beruselsen ved avgjørelsen av om handlingen var uaktsom eller ikke.¹¹⁶

Ved lettere rustilstander vil vurderingen av gjerningspersonens skyld antagelig høre under den vanlige uaktsomhetsvurderingen. Vurderingen av en persons aktsomhet må alltid foretas på grunnlag av den individuelle situasjon. Det skal tas hensyn til individuelle særegenheter hos den enkelte som vedkommende ikke kan lastes for. Men en nedsettelse av iakttakelsesevne og ferdigheter på grunn av selvforskyldt rus hører ikke til de individuelle omstendigheter som kan frita for uaktsomhetsansvaret.¹¹⁷ Den selvforskyldte påvirkede vil bli bedømt som om han hadde vært edru. Således er det ikke nødvendig å fingere en

---

¹¹⁵ Slettan(1991)s.57

¹¹⁶ Andenæs(2005)s.317

¹¹⁷ Andenæs(2005)s.318

uaktsomhet i disse tilfellene. Uaktsomhetsvurderingen gjøres på vanlig måte. Bedømmelsen ville altså vært den samme selv om man ikke hadde hatt særbestemmelsene om selvforskyldt rus i §§ 40 og 42.

Dette vil kanskje stille seg annerledes ved selvforskyldt rus som medfører en sterk bevissthetsforstyrrelse.¹¹⁸ Vedkommende er da kanskje ikke i stand til å omfatte de omstendigheter som gjør handlingen uaktsom.¹¹⁹ Det er mulig at slike dype bevissthetsforstyrrelser vil bli regnet som en unnskyldningsgrunn som må vektlegges ved uaktsomhetsvurderingen. Da vil særbestemmelsene i §§ 40 og 42 være hjemmel for en fingering av uaktsomhet, slik at gjerningsmannen bedømmes som om han var edru. Spørsmålet blir da om den aktuelle handlingen ville tilfredsstillt kravet til forsvarlig opptreden dersom den var begått av han som edru person.¹²⁰

4.2.2.2 Hypotetisk bevisbedømmelse

Forsettet fører ofte med seg vanskelige bevissspørsmål. Det dreier seg om bevissthetsprosesser hos gjerningsmannen som ikke er gjenstand for direkte iakttagelse. Som regel får man ingen hjelp fra gjerningspersonen selv, og man må dermed trekke slutninger fra de ytre omstendigheter til det som foregikk i tankene hans.¹²¹

Der hvor gjerningsmannens bevissthet har vært nedsatt på grunn av beruselse vil det ofte være vanskelig for ham å si noe presist om sine tanker i gjerningsøyeblikket. Ved selvforskyldt beruselse vil imidlertid hans subjektive oppfatning være helt uten betydning. Prinsippet om fingering forutsetter en slags hypotetisk bevisbedømmelse ut fra de ytre omstendigheter.¹²² I dette ligger at man må bedømme personens skyld ut fra det han faktisk

---

¹¹⁸ Andenæs(2005)s.318

¹¹⁹ Slettan(1991)s.57

¹²⁰ Slettan(1991)s.57-58

¹²¹ Andenæs(2005)s.240

¹²² Andenæs(2005)s.318

foretok seg. Spørsmålet blir hvordan han hadde blitt dømt hvis han hadde utført de samme handlinger i edru tilstand. Hvis en edru person ville blitt dømt for forsettlig drap, blir resultatet det samme for den bevisstløse som dreper i selvforskyldt rus. Hadde en edru drapsmann sluppet med ansvar for uaktsomt drap, må den bevisstløse bedømmes på tilsvarende måte. Og hadde handlingen blitt bedømt som et hendelig uhell hvis den var begått av en edru person, må naturlig nok også den bevisstløse bli straffri.

Ofte vil selve handlingens art gi grunnlag for en slutning om forsett. Den samme handling hos en edru gjerningsmann ville uten videre bli ansett for å være forsettlig.¹²³

Enkelte handlinger gir imidlertid ikke grunnlag for en slik ytre skyldkonstatering. Forsettet eller uaktsomheten kan bero på momenter i gjerningspersonens bevissthet som ikke kan bedømmes i den aktuelle situasjon.¹²⁴ For eksempel kan en knivstikking være skjedd i drapshensikt, men det kan også tenkes at meningen bare var å skade, ikke å drepe. Det kan være vanskelig å si noe sikkert om gjerningspersonens tanker i en slik situasjon. Den rimelige tvil må, her som ellers, komme den tiltalte til gode. Han kan bare dømmes for forsettlig forbrytelse hvis de ytre omstendigheter ved handlingen utvilsomt ville stemplet den som forsettlig dersom den var blitt foretatt i edru tilstand. Ved tvil om hvilken skyld gjerningspersonen har hatt må det mildeste alternativ legges til grunn. Dette synspunktet ble fremmet i lovforarbeidene til endringene i 1929.¹²⁵

4.2.2.3 Kvalifiserte skyldformer

Subjektivt overskudd heter det når det i straffebudet kreves noe mer enn vanlig skyld hos gjerningspersonen for at han kan straffes.

---

¹²³ Rt-1984-1135(s.1136)

¹²⁴ Andenæs(2005)s.318

¹²⁵ Andenæs(2005)s.318

Hensikt er en slik kvalifisert form for forsett. I tillegg til å ha handlet med forsett må gjerningspersonen ha hatt en spesiell hensikt med den straffbare handlingen. På bakgrunn av det strenge ansvaret for rushandlinger, og at en slik begrensning ikke ligger i lovens ord, skulle en tro at man kunne bruke det samme prinsipp her som på vanlige forsetts handlinger. Det er allikevel sikker rett at hensikt ikke kan fingeres. Dette følger av forarbeidene til lovendringene i 1929¹²⁶, og er dessuten fastslått av Høyesterett i en rekke dommer.¹²⁷ En begrunnelse ble gitt da lovrevisjonen i 1997 fastholdt regelens innhold. Fingering av skyld representerer et brudd på vanlige strafferettslige prinsipper og må av den grunn ikke strekkes lenger enn nødvendig.¹²⁸

Rettstilstanden er derimot noe uklar på dette området hva gjelder den kvalifiserte skyldformen overlegg. Med overlegg menes at gjerningsmannen før han begikk en forbrytelse foretok en overveielse.¹²⁹ Eksempler på dette er strl. § 233 (2) og § 231(1) 2. Verken forarbeid eller rettspraksis uttaler seg klart om løsningen ved selvforskyldt rushandlinger. Men etter Andenæs er det alminnelig antatt at heller ikke overlegg kan fingeres.¹³⁰ Dette er også best i tråd med reglene om, og begrunnelsen for, at hensikt ikke kan fingeres.

4.2.2.4 Situasjoner hvor lovens særreglene for rushandlinger ikke passer

Prinsippet om at den berusede skal bedømmes som edru gir ikke fornuftig mening i alle situasjoner.¹³¹

I tilfeller hvor straffebudet retter seg mot en opptreden i påvirket tilstand – som vegtrafikkloven § 22 – kan den bevisstløse selvsagt ikke få medhold i at han skal

---

¹²⁶ S.K.I.(1925)s.9 sitert etter Andenæs(2005)s.319

¹²⁷ Rt-1933-1180, Rt-1935- 52 og Rt-1966-418

¹²⁸ Ot.prp.nr.87(1993-94)pkt.5.5.2

¹²⁹ Andenæs(2005)s.242

¹³⁰ Andenæs(2005)s.320

¹³¹ Slettan(1991)s.57

bedømmes som om han var edru. Hvis vedkommende er edru vil det ikke foreligge noen lovovertrødelse i disse tilfelle¹³². Et eksempel på dette er dommen i Rt. 1955 s. 499. En mann var i herredsretten dømt for promillekjøring. Det var en mulighet for at han hadde vært bevisstløs under kjøringen. Domfelte påberopte seg § 45, og hevdet at han måtte frifinnes fordi hans kjøring ikke ville vært straffbar hvis den hadde vært utført i edru tilstand. Høyesterett fant at § 45 (nå også §§ 40 og 42) også fikk anvendelse ved promillekjøring, men at bestemmelsen ikke kunne forstås slik domfelte hevdet. Bevisstløshet som er en følge av selvforskyldt rus utelukker ikke at gjerningspersonen kan straffes for en forsettlig eller uaktsom handling. Det er jo nettopp meningen med reglene i §§ 40 (1) 2, 42 (3) og 45 at selvforskyldt rus ikke skal fritas for straffansvar.

Også ved andre straffebud kan det være unaturlig å sammenligne den bevisstløse med en edru person.

Etter den generelle hjelpepliktbestemmelsen i § 387 er en person ansvarlig dersom han ”etter Evne” unnlater å hjelpe noen som er i øyensynlig og overhengende livsfare. Er en person faktisk ikke i stand til å hjelpe, vil det ikke gi noen mening å anvende straffebestemmelsen på forholdet. Dette går fram av herredsrettens uttalelser i Rt. 1951 s. 110. Her ble to berusede personer dømt for ikke etter evne å ha hjulpet en beruset kvinne som var falt i sjøen med den følge at hun druknet. Herredsretten fant at hovedregelen om at selvforskyldt rus ikke fritas for straff ikke kunne gjelde i relasjon til straffelovens § 387, og la derfor den foreliggende grad av beruselse til grunn ved bedømmelsen av om de tiltalte hadde unnlatt ” etter evne” å hjelpe. Retten kom likevel til at de tiltaltes forhold gikk inn under § 387 (1) da de ikke hadde vært mer beruset enn at de hadde hatt en viss evne til å komme den druknende til hjelp. De burde gjort større anstrengelser i så måte. Resultatet kan i dette tilfelle støttes på ordene ”etter Evne”, men i følge Andens¹³³ må løsningen bli den samme også i andre tilfelle hvor loven pålegger hjelpeplikt selv om den ikke har noen slik uttrykkelig begrensning.

---

¹³² Andenæs(2005)s.319

¹³³ Andenæs(2005)s.320

Et annet eksempel hvor lovens særregler for rushandlinger ikke passer er bestemmelsen i vegtrafikkloven § 17 (2) om overlatelsesmedvirkning. Høyesterett har behandlet bestemmelsen i flere avgjørelser, se Rt. 1980 s. 1142, Rt. 1984 s. 1217 og Rt. 1990 s. 803.

Det går fram av disse avgjørelsene at en beruset eller bevisstløs gjerningspersonen i forhold til noen straffebestemmelser ikke kan bedømmes som om han var edru. Dette gjelder der det straffbare nettopp er at vedkommende utfører en handling i beruset tilstand, og i tilfeller hvor det straffbare er ikke å handle aktivt (passivitet). Da kan man ikke anvende reglene om fingering av skyld helt ukritisk. Da må det gjøres en konkret vurdering av om fingering er aktuelt eller ikke. I Rt. 1979 s. 1 uttalte Høyesterett at § 45 (nå også §§ 40 og 42) kunne komme til anvendelse også når lovovertrædelsen består i unnlattelse av å handle. Lovens særregler for rushandlinger begrenser seg altså ikke til aktive overtredelser, selv om det er de aktive handlinger som er mest aktuelle for fingering.¹³⁴

4.2.3 Ny straffelov

Den nye straffeloven medfører ingen realitetsendringer i reglene om selvforskyldt rus og subjektiv skyld. Særreglene om fingering av skyld i §§ 40 (1) 2 og 42 (3) videreføres i ny straffelov § 25. Bestemmelsen omhandler faktisk uvitenhet, og svarer stort sett til § 42:

Enhver skal bedømmes etter sin oppfatning av den faktiske situasjonen på handlingstidspunktet.

Er uvitenheten uaktsom, straffes handlingen når uaktsomt lovbrudd er straffbart.

Det ses bort fra uvitenhet som følge av selvforskyldt rus. I slike tilfeller bedømmes lovbrøyteren som om han hadde vært edru.

4.3 Litt om uforskyldt rus

Loven har ingen særregler om rus som ikke er selvforskyldt. Utgangspunktet er da at hovedreglene om utilregnelighet og skyld kommer til anvendelse.

---

¹³⁴ Andenæs(2005)s.321

Der hvor rusen har ført til bevisstløshet vil gjerningspersonen være straffri etter § 44. Gjerningspersonen kan ikke bebreides for inntaket av rusmiddelet, og § 45 kommer derfor ikke til anvendelse på forholdet. Vedkommende betraktes som utilregnelig i gjerningsøyeblikket.

Gjerningspersonen kan også bli straffri ved andre bevissthetsforstyrrelser, da disse kan tenkes å utelukke forsett etter §§ 40 og 42. Det er ikke hjemmel for å fingere forsett når rusen ikke er selvforskyldt. Gjerningspersonen blir derfor fritatt for straff hvis den uforskyldte rusen har ført til faktisk villfarelse, jfr. § 42. Ved en eventuell uaktsomhetsvurdering må antagelig en uforskyldt beruselse tas hensyn til, slik at det avgjørende vil være vil være gjerningsmannens egne forestillinger om den faktiske situasjon.

5 RUSENS BETYDNING FOR STRAFFESPØRSMÅLET

Alle avgjørelser som har med reaksjonsfastsettelsen å gjøre, hører med til straffespørsmålet.¹³⁵ Dette gjelder både valget av reaksjon og fastsettelsen av reaksjonens omfang.

5.1 Innledning

En straffbar handling skal møtes med en reaksjon som formelt regnes som straff. De straffarter som kan idømmes følger av strl. §§ 15 og 16. Det er fengsel, forvaring, samfunnsstraff, bøter, rettighetstap og oppholdsforbud. Retten kan ikke idømme en annen straffart enn den lovgivningen uttrykkelig gir hjemmel for. Ut over dette har domstolene betydelig frihet ved reaksjonsfastsettelsen.¹³⁶

Dersom gjerningspersonen og hans handling oppfyller alle straffbarhetsbetingelsene, skal straffen utmåles etter vanlige straffutmålingsprinsipper innenfor straffebedets ordinære strafferamme. Med den ordinære strafferamme menes det område som straffen må ligge innenfor. Dette reguleres i strl. § 17, og i det enkelte straffebed.¹³⁷ Stort sett er det fengselsstraff det er snakk om. Mange straffebed inneholder bare en lengstestraff. Da er minstestraffen fengsel i 14 dager, jfr. § 17 a. De ordinære strafferammene er som regel svært vide, og domstolen kan i stor grad ta de konkrete forhold i betraktning ved straffutmålingen. For å gå utenfor den ordinære strafferammen må det foreligge særskilt hjemmel i lovteksten.¹³⁸

---

¹³⁵ Hov(2007)s.288

¹³⁶ Eskeland(2006)s.373

¹³⁷ Eskeland(2006)s.404

¹³⁸ Eskeland(2006)s.374

5.2 Rus som straffutmålingsmoment innenfor lovens ordinære ramme

Som hovedregel skal berusede gjerningspersoner bedømmes på samme måte som upåvirkede. Rusen skal virke verken formildende eller skjerpende på straffutmålingen. Det er sjelden å finne eksempler fra rettspraksis hvor retten uttrykkelig sier at beruselsen er en omstendighet av betydning for straffutmålingen. Hvis rusen er uforskyldt vil den være et vesentlig formildende moment. Ved selvforskyldt beruselse skal det mer til, man fastholder også i denne sammenheng at den berusede bedømmes på samme måte som den edru.¹³⁹ Men også her kan rushandlingen tenkes å få betydning i formildende retning. Særlig gjelder det ved lovovertrødelse som ellers ville ha ligget gjerningsmannens natur fjernt og rusen har preg av tilfeldighet.¹⁴⁰

5.3 § 56

Med hjemmel i strl. § 56 kan straffen på visse betingelser settes under det lavmål som er bestemt for handlingen eller til en mildere straffart. Når loven taler om straffnedsettelse ”under det lavmål som er bestemt for handlingen”, siktes det til de straffebud som inneholder en særskilt minstestraft – som § 233(drap). Det er ikke adgang til å gå under minstestraften i § 17 a.¹⁴¹

Straffutmålingsreglene for handlinger begått under selvforskyldt rus er behandlet i bokstav d. Bestemmelsen er riktignok restriktiv, jfr. kravet om ”særdeles formildende omstendigheter”. Som den store hovedregel får rusen, dersom den anses som selvforskyldt, ingen betydning for straffens størrelse.

---

¹³⁹ Rt-1984-550

¹⁴⁰ Rt-198-266

¹⁴¹ Matningsdal(2003)s.494

5.3.1 § 56 d – selvforskyldt rus

Bestemmelsen i § 56 d omhandler bevissthetsforstyrrelser som er en følge av selvforskyldt rus. Begrepet ”selvforskyldt rus” og kravet til årsakssammenheng mellom rusen og bevissthetsforstyrrelsen må forstås på samme måte som i §§ 40, 42 og 45.

Bestemmelsen er en forlengelse av regelen i § 45, og modifierer denne i noen grad. Retten kan sette ned straffen når lovbryteren handlet under *bevisstløshet* som var en følge av *selvforskyldt rus*, og *særdeles formildende omstendigheter* taler for at straffen settes ned.

5.3.1.1 Analogisk anvendelse

Ordlyden i bokstav d retter seg kun mot bevisstløshetstilfeller, slik § 45 gjør. Men antagelig kan bestemmelsen anvendes også på beruselse som ikke har karakteren av bevisstløshet. Dette går frem av rettspraksis, som har anvendt den tidligere § 56 nr. 2 analogisk på tilfeller hvor det kun var snakk om en nedsatt bevissthet. I Rt. 1961 s. 547 legges det vekt på at § 56 nr. 2 er en bestemmelse til gunst for gjerningsmannen, og at det derfor neppe kan reises prinsipielle innvendinger mot en analogisk anvendelse. Bokstav d må antagelig kunne tolkes på samme måte.

I Rt. 1983 s. 628 gjorde domfelte subsidiært gjeldende et § 56 nr. 2 kunne anvendes selv om det måtte legges til grunn at han hadde handlet under en forbigående sterk nedsettelse av bevisstheten. Høyesterett tok ikke avstand fra en analogisk rettsanvendelse, og henviste til Rt. 1961 s. 547. Før lovendringen i 1997 ble § 45 anvendt også på bevissthetsforstyrrelser som ikke kunne betraktes som bevisstløshet. En tilsvarende utvidende anvendelse av § 56 nr. 2 var nærliggende. Høyesterett fant likevel ikke at bestemmelsen kunne anvendes, siden det ikke forelå særdeles formildende omstendigheter. I Rt. 1984 s. 979 tok imidlertid Høyesterett uttrykkelig standpunkt til spørsmålet, og uttalte at det til gunst for lovbrøyer som har handlet under en sterk nedsettelse av bevisstheten, bør

være adgang til analogisk anvendelse av regelen i § 56 nr. 2.¹⁴² De sterkt formildende omstendighetene ga likevel ikke tilstrekkelig grunn til å sette ned straffen.

5.3.1.2 Særdeles formildende omstendigheter

Etter rettspraksis skal det svært mye til før det kan sies å foreligge ”særdeles formildende omstendigheter”. Dette ligger allerede i ordlyden, jfr. ”særdeles”. At handlingen er begått i bevisstløshet eller under sterk nedsettelse av bevisstheten, er ikke i seg selv et formildende moment som har relevans etter bokstav d.¹⁴³ Det sentrale vurderingstema er handlingens straffverdighet.¹⁴⁴

I Rt. 1967 s. 688 (Atypisk rus-dommen) var Høyesterett enig med lagmannsretten i at det forelå særdeles formildende omstendigheter. Lagmannsretten hadde dømt en tidligere ustraffet ung mann til fengsel i 5 år og sikring for drap og forsøk på drap. Domfelte og noen kamerater hadde sittet hjemme hos han og drukket, da det oppsto en liten krangel mellom to av vennene hans. Domfelte ble tydelig irritert av dette, og hentet plutselig en pistol. Han skjøt først et skudd i gulvet, og så et skudd i hodet på den ene kameraten. Deretter skjøt han flere skudd mot en annen kamerat, før han til slutt rettet et skudd mot seg selv og ble rammet av streifskudd i hodet. Han ble ansett for å være bevisstløs som følge av atypisk rus på handlingstidspunktet. Det var riktignok ikke snakk om et ubetydelig alkoholinntak. Domfelte anket over straffutmålingen, da han hevdet at straffen var for streng. Han pekte i denne sammenheng på sin unge alder, at han aldri før hadde merket at han hadde mistet herredømme over seg selv når han hadde drukket, at det var tale impulshandlinger og at han hadde tilføyet seg selv et skudd i hodet ved anledningen. Han hadde blitt delvis lammet i den ene siden av hodet etter dette. Høyesterett var enig i domfeltes anke, og fant at det var grunn til å gå ytterligere under minstestrafen i § 233. Det

---

¹⁴² Rt-1984-979(s.985)

¹⁴³ Rt-1983-628(s.632)

¹⁴⁴ Eskeland(2006)s.408

var snakk om meningsløse og uforståelige handlinger som domfelte aldri ville ha foretatt hvis han ikke hadde vært i atypisk rus.¹⁴⁵ Straffen ble dermed satt ned til fengsel i 4 år.

Rt. 1985 s. 1404 er et annet eksempel hvor det ble konkludert med særdeles formildende omstendigheter. En eldre krigspensjonert sjømann hadde knivstukket en venn til døde. Han ble under tvil ansett for å ha vært bevisstløs da han begikk handlingen. Bakgrunnen for bevisstløsheten var en organisk hjerneskade, forårsaket av langvarig alkoholmisbruk, hodeskader og betydelige angstpåkjenninger under krigstiden. Høyesterett fant at § 56 nr. 2 kom til anvendelse, og satte ned straffen fra 6 til 4 år. Etter rettens mening sto man overfor et tilfelle hvor det var berettiget å gå under minstestrafen for forsettlig drap.

I Rt. 1978 s. 1046(Rus/straffbar handling-dommen) dissenterte Høyesterett på spørsmålet om det forelå særdeles formildende omstendigheter. Flertallet fant at § 56 nr. 2 ikke kunne bringes til anvendelse. Det forelå en rekke spesielle omstendigheter som måtte tillegges vekt i formildende retning, men det kunne ikke sies å foreligge slike særlige formildende omstendigheter at det burde nyttes en straff som lå under lavmålet.¹⁴⁶ Etter mindretallets mening hadde de formildende omstendigheter i saken en slik karakter og tyngde at de kunne betegnes som ”særdeles formildende omstendigheter”. Mindretallet la vekt på at domfelte ikke hadde noen som helst form for motiver til å foreta de ”gruoppvekkende handlinger”, og at handlingene syntes å ha nær sammenheng med en såkalt ”«utmattelsestilstand»”.¹⁴⁷ Videre mente mindretallet at en eventuell tvil om hvorvidt det forelå særdeles formildende omstendigheter, burde komme lovbryter til gode.

Oppsummering

Straffnedsettelse etter bokstav d vil bero på de konkrete omstendigheter i saken. Det er særlig ved atypisk rus bestemmelsen er aktuell, fordi det er mindre å bebreide gjerningsmannen når rusen har hatt en unormal virkning. Dette gjelder spesielt hvis det er

---

¹⁴⁵ Rt-1967-688(s.690)

¹⁴⁶ Rt-1978-1046(s.1047)

¹⁴⁷ Rt-1978-1046(s.1048)

snakk om et moderat rusmiddelinntak. Et annet moment som synes å bli lagt vekt på ved vurderingen, er om handlingen ligger gjerningsmannens natur fjernt. Det kan lettere enn ellers bli betraktet som særdeles formildende omstendigheter hvis handlingene er meningsløse og uforståelige. Andre forhold kan også bli vektlagt, for eksempel dersom gjerningspersonen har vært mer mottagelig for å reagere abnormt på grunn av organiske eller psykiske lidelser. Om det foreligger særdeles formildende omstendigheter må etter dette avgjøres ut fra en totalvurdering av om forholdet er kvalifisert mindre straffverdig enn i ”normaltilfellene”.¹⁴⁸

5.3.2 § 56 (1) c – uforskyldt rus

Bestemmelsen i strl. § 56 c gir retten en adgang til å sette ned straffen for lovbrøyttere som på handlingstiden hadde en tilstand som lå tett opp til de tilstander som er nevnt i § 44.¹⁴⁹ Regelen er et utslag av tanken om at mentalt avvikende personer ikke kan bebreides i like stor grad som andre. Personer med store mentale avvik er ikke strafferettslig ansvarlige etter § 44. Personer med ikke fullt så alvorlige mentale avvik er derimot ansvarlige, men da kan tilstanden altså få innvirkning på reaksjonsfastsettelsen.

Bokstav c er aktuell når gjerningspersonen var *sterkt bevissthetsforstyrret* på grunn av *uforskyldt rus*.

5.4 Ny Straffelov

I den nye straffeloven blir § 56 bokstav c og d flettet sammen til én bestemmelse, jfr. ny straffelov § 80 h, som lyder slik:

Straffen kan settes under minstestrafen i straffebudet eller til en mildere straffart når lovbrøytteren

h) på handlingstidspunktet har en noe mindre sterk bevissthetsforstyrrelse enn den som fritar for straff etter § 20 bokstav d. Er bevissthetsforstyrrelsen en følge av selvforskyldt rus, gjelder dette likevel bare når

---

¹⁴⁸ Eskeland(2006)s.408

¹⁴⁹ Andenæs(2005)s.442 og s.312-313

særdeles formildende omstendigheter tilsier det,

Bestemmelsen retter seg mot den bevissthetsforstyrrelse som er ”noe mindre enn den som fritar for straff etter § 20 d”. Bestemmelsen i § 20 d taler om ”sterk bevissthetsforstyrrelse”. Som nevnt ovenfor i punkt 3.1.3, innebærer imidlertid ikke § 20 d noen realitetsendring i gjeldende rett. Bestemmelsen omfatter de samme tilstander som etter §§ 44 og 45. Siden § 56 d ble antatt å kunne anvendes analogisk på tilfeller av nedsatt bevissthet, vil ikke den nye bestemmelsen i § 80 h medføre noen praktisk endring.

6 AVSLUTTENDE BEMERKNINGER

Fremstillingen har søkt å vise hva som ligger i det strafferettslige begrepet ”selvforskyldt rus”. Det kan konkluderes med at rusen er selvforskyldt når gjerningspersonen kan bebreides for at han ble beruset, og at aktsomhetsnormen her er streng. Gjennomgangen av rettspraksis har vist at det skal svært mye til for at et frivillig inntak av rusmiddel ikke er selvforskyldt. Da må det være snakk om et så lite kvantum at gjerningspersonen ikke kunne regne med å miste den fulle kontrollen over seg selv. En atypisk rus kan i disse tilfellene gjøre rusen uforskyldt. Rusen kan imidlertid være uforskyldt ved større inntak også. Andre særegne omstendigheter kan gi en særlig virkning som ikke kan bebreides personen. Etter rettspraksis skal det mindre til for å betrakte en rus som uforskyldt hvis inntaket av rusmiddel har vært ufrivillig. Et sentralt moment her synes å være om det er andre personer som kan bebreides for gjerningspersonens inntak. Det skal i hvert fall svært mye til for at et uvitende rusmiddelinntak anses som uforskyldt, når det skyldes en allerede selvpåført beruselse.

Det fremgår av drøftelsen at det bare er av interesse å ta stilling til om rusen er selvforskyldt, dersom den var årsak til bevisstløsheten eller bevissthetsforstyrrelsen. Årsakskravet er ofte ikke nevnt uttrykkelig i rettspraksis, men det er klart at det kreves en årsakssammenheng mellom rusen og gjerningspersonens bevissthetstilstand, jfr. ”som følge av” og ”framkalt ved” i §§ 40, 42 og 45. Det grunnleggende synspunkt synes å være at rusen må ha vært en fremtredende årsaksfaktor i hendelsesforløpet.

Alt i alt vil nok bedømmelsen av om rusen er selvforskyldt og om det er tilstrekkelig årsakssammenheng mellom rusen og bevissthetsforstyrrelsen bero på en totalvurdering av hvor rimelig det er å ilegge ansvar i den konkrete sak.

Fremstillingen har videre vist at hovedreglene om tilregelighet og subjektiv skyld langt på vei faller bort ved selvforskyldte rushandlinger. Etter reglene i §§ 40 (1) 2, 42 (3) og 45 blir

gjerningsmannen behandlet som en tilregnelig og edru person, og dette gjelder uansett hvilken grad bevissthetsforstyrrelsen har hatt.

Alle dommene som er behandlet i forhold til bevissthetsforstyrrelser omhandler alkoholrus, eventuelt alkohol i kombinasjon med andre rusmidler. Alkohol tør sies å være det eneste rusmiddelet som kan være uforskyldt. Det er i hvert fall klart at det er mest aktuelt med drøftelse av aktsomhetsnormen i forhold til alkoholrus. I disse tilfellene kan gjerningsmannen være lite å bebreide hvis han ikke drakk så mye at han måtte regne med å bli beruset. Det er ved alkohol det sondres mellom typisk og atypisk rus. Inntak av narkotiske stoffer vil vel nesten alltid innebære en betydelig rus, og den som inntar narkotika kan derfor ikke bli hørt med at rusen ble sterkere enn forventet. Dessuten er alle rusmidler som regnes som narkotika ulovlige i Norge. Det ville da være rart å betrakte inntaket som uforskyldt. Men årsakskravet må få anvendelse også her. For medikamenters vedkommende er det oftest i kombinasjon med alkohol at det oppstår en særlig virkning som kan gjøre rusen uforskyldt. Det må nok et vesentlig inntak til for at medisiner alene skal gi en beruselse, og da vil rusen med dette antagelig være selvforskyldt. Også her kreves det årsakssammenheng.

En interessant problemstilling er hvordan psykoser utløst av selvforskyldt rus skal bedømmes. Endret rusbruk fører til en økning i antallet psykoser som utløses av rus, og dette åpner opp for spørsmålet om psykoser strafferettslig skal behandles likt som bevissthetsforstyrrelsene. Det er antatt at en psykose kan medføre straffansvar dersom den er en følge av selvforskyldt rus. Dette gjelder imidlertid bare de helt kortvarige psykosene, hvor tilstanden opphører med rusen.

Reglene om straffansvar for selvforskyldte rushandlinger må ses i sammenheng med straffutmålingsreglene i § 56 d. Bestemmelsen modifierer i noen grad de strenge ansvarsreglene, men den gir ingen vid adgang til straffnedsettelse. Det er klart at terskelen for å anvende bestemmelsen er høy. Uttrykket ”særdeles formildende omstendigheter” er imidlertid vagt, og vurderingen retten må foreta er konkret og vanskelig.

På bakgrunn av dette kan det sies at de strafferettslige konsekvensene av at rusen er selvforskyldt er stor. Det gjøres unntak fra grunnleggende prinsipper om tilregnelighet og skyld som vilkår for å straffe. Den strenge aktsomhetsnormen som ligger til grunn for tolkningen av uttrykket "selvforskyldt rus" kan i enkelte tilfeller medføre svært urimelige resultater. Det kreves jo etter denne bare at rusen var selvforskyldt, ikke at gjerningspersonen kan bebreides for at han kom i en tilstand som medførte at han utførte handlinger som han ellers ikke ville gjort. Etter dette kan man bli strafferettslig ansvarlig for alvorlige forbrytelser bare ved å innta mer enn et ubetydelig kvantum rusmiddel. En skjønnsregel for vurderingen av straffbarheten kunne nok av den grunn være hensiktsmessig. Men gode grunner taler også for å ha klare og forutberegnlige regler. Og det ville nok også i mange tilfeller være støtende om en gjerningsperson gikk fri for ansvar i slike tilfelle. De fleste er jo kjent med at berusede personer kan komme til å handle annerledes enn de ellers ville ha gjort. Preventive hensyn taler for å ansvarliggjøre de som tar denne risikoen. Reglene om straffansvar for handlinger begått under selvforskyldt rus er også videreført i ny straffelov 2005.

7 Litteraturliste, registre m.m.

Litteraturliste

Bøker

Eckhoff, Torstein *Rettskildelære*. 5. utg. ved Jan Helgesen. Oslo 2001 (2. opplag 2005)

Andenæs, Johs. *Statsforfatningen i Norge*. 9. utg. ved Arne Fliflet. Oslo 2004

Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. 5. utg. ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn. Oslo 2004 (2. opplag 2005)

Matningsdal, Magnus og Anders Bratholm *Straffeloven kommentarutgave*. 2. utg. Oslo 2003

Eskeland, Ståle *Strafferett*. 2. utg. Oslo, 2006

Hov, Jo *Rettergang, Straffeprosess*. Bind II. Oslo 2007

Rosenqvist, Randi og Kirsten Rasmussen *Rettspsykiatri i praksis*. 1. utg. Oslo 2001

Artikler

Syse, Aslak *Strafferettslig (U)tilregnelighet juridiske, moralske og faglige dilemmaer*. I: Tidsskrift for Strafferett. Årg. 6 nr. 3 (2006), s. 141-175 (sitert fra Lovdata).

Slettan, Svein *Den strafferettslige betydning av at gjerningspersonen var beruset i gjerningsøyeblikket* I: Jussens Venner (1991), s. 45-66.

Rosenqvist, Randi *Strafferettslige aspekter ved påvirkning, bevisstløshet og psykose fremkalt av medikamenter og andre kjemiske stoff. Konsekvenser for utilregnelighetsregelen*. I: Lov og rett nr. 8 (2003), s. 496-505

Nettdokumenter

Uteteamet Drammen *Hva er rus? Hvorfor ruser vi oss?* (u.å) Tilgang:

www.uteteamet.com/hva_rus.php [sitert 20. oktober 2008]

Hartvig, Pål, Randi Rosenqvist og Hans Jakob Stang *Bevisstløshet i strafferettslig forstand i Norge 1981 – 2000*. I: Tidsskrift for Den norske legeforening nr. 12-14 (2003), s. 1831-1834 Tilgang: <http://www.tidsskriftet.no> [sitert 26. september 2008]

Lovgivning/forarbeider

Norsk lovgivning

- 1814 Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814 (Grunnloven)
- 1902 Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr 10
- 1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven) av 21. mai 1999 nr 30
- 1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) av 22. mai 1981 nr 25
- 1965 Vegtrafikkloven av 18. juni 1965 nr 4
- 2005 Lov om straff (straffeloven) av 20. mai 2005 nr 28 (ikke i kraft)

Traktater

- EMK Konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter (Den europeiske menneskerettighetskonvensjon), Roma 4.november 1950

Forarbeider

- S.K.I. 1925 Innstilling fra den av Justisdepartementet 11. mai 1922 oppnevnte komité til revisjon av straffeloven. (Sisert etter Andenæs)
- NOU 1974:17 Strafferettslige utilregnelighetsregler og strafferettslige særreaksjoner. (Sisert fra Andenæs)
- NOU 1990:5 Strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner (Sisert fra lovdata).
- Ot.prp. nr 87 (1993-1994) Om lov om endringer i straffeloven m.v (strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner). (Sisert fra lovdata)
- Ot.prp. nr 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven). (Sisert fra lovdata)
- Innst.O. nr 34 (1996-1997) Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven m.v. (strafferettslige utilregnelighetsregler og særreaksjoner). (Sisert fra lovdata)

Domsregister

Høyesterettsdommer

Rt. 1934 s. 1096	Rt. 1983 s. 628
Rt. 1955 s. 499	Rt. 1983 s. 1115
Rt. 1951 s. 110	Rt. 1984 s. 266
Rt. 1961 s. 547	Rt. 1894 s. 550
Rt. 1963 s. 46	Rt. 1984 s. 773
Rt. 1964 s. 161	Rt. 1984 s. 979
Rt. 1967 s. 688	Rt. 1984 s. 1135
Rt. 1973 s. 1441	Rt. 1984 s. 1217
Rt. 1977 s. 644	Rt. 1985 s. 14
Rt. 1977 s. 1354	Rt. 1985 s. 736
Rt. 1978 s. 1046	Rt. 1985 s. 1404
Rt. 1978 s. 1121	Rt. 1987 s. 1548
Rt. 1978 s. 1306	Rt. 1988 s. 254
Rt. 1979 s. 1	Rt. 1990 s. 803
Rt. 1980 s. 1142	Rt. 1991 s. 1249
Rt. 1982 s. 391	Rt. 1995 s. 23
Rt. 1983 s. 9	Rt. 2008 s. 549
Rt.1983 s. 202	Rt. 2008 s. 1842

Underrettsdommer

LB-2004-2144

<http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/VALSPE10/>

8 Lister over tabeller og figurer m v

<http://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/VALSPE10/>